

kõrgeske auustatus Kriitika kamm
eks aruustam-pnas Kirjas Tojal.

~~1989~~
94 212

N: 1424.

Head sõbrad.

Uuella linna rahwa elust.

Kirjutanud

J. P ä r n.

Sõprus on sugutonnade põlemapaiste ja
ühendus nende tugev linn! —

Tallinnas.

Trükitud Karl Busch'i kulguga.

1883.

3

Handöl bnd

Handöl bnd

W. H. T. H.

Handöl bnd

W. H. T. H.

1989

Head sõbrad.

Nowella linna rahwa elust.

Kirjutanud

J. F ä r n.

Sõprus on sugukonnade pääwapaiste ja
ühendus nende tugew linn! —

N: 1424.

Tallinnas.

Trükitud Karl Busch'i kulusga.

1883.

Reedööd önd

Esensuri poolest lubatud. — Tallinnas, 11. Mail 1883.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhivraamatukogu

42960

Trükitud N. E. Brandti kirjadega

Esimene lugu.

Ball Wanemuises.

Birmalised mehklešivad taewa piiril, walgustasiwad õhtu pimedust, saatsiwad mõnegi südamesse iselugust kartuse tundmist, sest kus taewalised töötawad, põgenewad maapealsed. —

Lumi kattis maa pinda, wagane külm õhk woolas Ida poolt, tähed kiirgasiwad ükšinda Lõuna pool taewa külles, Põhja pool seisis liikuma walguse meres.

Taaramäe pinnala jalutasiwad kirjumütsi kandjad üliõpilased, igal ühel oli taewaliste töö kohta ise arwamine: „See on magneedi jõud, see on elektri wägi,“ kuuldi igalt poolt, aga mõnes feltsis kuuldi ka, see on Jumala wägi, sest õiget põhja ei tea selle walguse üle weel keegi, kõik mis jutustakse on arwamine, kõik mis kirjanikud, targad, maa uurijad, looduse wägede otsijad sellest teawad on aga arwamine. Ka Gestlane arwab omal wiisil. Tema arwamise järele piawad taewalised sõda, üks waimu wägi wõitleb teisega, kummi Wanaisa hüiab! „Küll nüüd“ ja taewa pojad pistawad mõdegad tuppe ja parandawad oma haawasid, kummi

uus himu neid jälle taplusele kutsub. Taemaliste sõda himu aga woolab ka inimeste südamesse ja nemad weeretavad peale selle ka waenu wankert, teritavad tapluse taperid, woolawad waenlase wallasse kiusa kihelkonda, toowad kodu wõidu krooni ehk häbi naeru.

Muidugi teada ei rända Gesticlane nüüdsel ajal enam igal tuhinal waenu wäljale, kuidas ta wanal ajal seda tihti tegi, waid nüüd ihub ta oma taperid puu raiumisele, hoone ehitusele, ammeti tööle. Enne wanast oli iga noormees ka sõamees kodu pinnal, nüüd on ta wagane põllu lõhkujas, ammeti mees, kaupmees ehk sulesõapidaja kirjamees, koolis õpetuse jagaja ehk kantslis rahwa juhataja, aga ei weel kuski käsjuandja poliitika mees ehk kui ta seda ka on, siis mitte enam Gesti nimel ega oma rahwa auu eest, waid suure riigi rahwa nimel ja auu eest. Enne walitses ta iseennast ja oma maad, nüüd walitsetakse teda ja tema maad. Oma riiki ei wõi ta enam jalale seada, selleks on rahwas wäga weike, tema jõud ja tarkus wäga kassin, ta peab kui liige suure riigi külles ja hõlma all elama ja ta elab seal rõõmuga, kui temale aegamööda täie liikme digus kätte muretsetakse. Praegu on ta weel jala warba küine diguses, kui ta pitkemaks kaswab, kui tarwis ja oma ümbrust õeruma hakkab, lõigatakse tema otsast tük ära ja wisatakse unustuse hauda. Teda soowitakse täitsa wana wormi jäema, wana piirise painuma. Olgu sellest küllalt.

Täna õhtu wehklesiwad Wirmalised taewa riigis, täna õhtu pidas aga ka Wanamuine lusti pidu.

Kandle healed kõlasiwad, ei mitte enam Taara mäel, seda mäge kiskus merine wõitlemine Jumalate käest ja wiimaks istus „Water Rhein“ sinna otša, wõttis tugewa kapi oma pihku ja ütles: „Lapsed pidage rahu, ehk muidu koputan teile mööda pihka.“ Walu ajas neid waike kambri. Wanemuine põgenes läbi linna teise mäe künkale ja kogub oma lapsi oma ümber, aga need ei ole enam kulla kees, ega hõbedase litteris, waid nalja narudes. Wanemuisel on hale meel nende üle; aga ta trööstib neid ja ütleb:

„Aga üks kord algab aega,
Kus kõik peerud kahel otjal
Lausa lähwad lõkendama.“

Mitmegi neiu ja peiu südames lõendas täna õhtu lausa tuli, ei mitte sõda himust waid armastusest. —

Wirmalised woiwad sõda pidada, meie läheme jala fergust katsuma, keha rammu kaotama, meele haigust lahutama, nõnda mõtlefiwad ka kaks neiu, kes praegu Taara mäe trepist alla astufiwad ja Wanamuije kandle heale poole tõttafiwad.

Kellega tantsid ja Truuta kõige armsamalt?

Kellega, Katta, ma ei tea seda isegi, on ta täna õhta pallil, siis wist temaga, on ju pikk sirge, kena noor mees, lahke näoga, selge filmaga, magusa jutu joonega, mõistab iga tantsu põhjani, temaga tantsin ma hea meelega, ja pealegi noor kaupmees, oma maja, oma pood, oma wara, mis ei peaks ma temaga tantsima. Aga mina ei ole ükski õnne-

lit, ta keerutab ka iga üht teist nii sama pörandal, aga ma ütlen Ratta, teised noored mehed tantsivad ka hästi, aga mitte nii kergeste, mitte nii lõbusaste. —

Keda sa õieti arvad? Minul on üks kōik, kes minu peale halastab, mõni kord pean ka kaua ootama!

Aga kui Musju Mihkel pallil on, ei ole sull istumise kartust, tema ei tantsi küll just kergeste, aga ometigi mitte ka sandiste.

Ja see on tõsi, Musju Mihkel on tuline mees, hoiab oma pead õigel kohal, rõõmustab iga ühte, aga minuga näitab temal kõige enam tegemist olema, no kus ta jääb, tema on juba ammugi minuga tuttaw, olen temale mõni kord weikese fingituse teinud ja tema minule, paari meist ometigi ei saa, aga noorus rõõmustab ennast ometigi noortel päewadel, aga sinuga on teine asi ja wahe, nüüd ma tean kes so kergejalgne tantsumeister on. Wist Th. Dja, eks ole tõsi, no kahju et wirmalised enam walgust ei anna, ma näeks kuidas so palged punastawad. Mull on õnneks antud ka Djaga mõni kord hüpata, ja tõeste, see on tantsumees, aga ka wõitlemise mees, kerge jalg ja kerge süda, aeab ära muret ja häda. Ega tema enam kauaks poisimeheks ei jae, ma soowiks sulle juba ette õnne, sest sinust wist ta mööda ei lähe. Teie olete ühe näolised, ühe juguse loomuga, tema on rikas ega sinagi waene ei ole, no mis siis teie wahel peaks seisma? Kes teab ehk kaotad weel täna õhtu wiimase südame killukese, meie oleme

lapselt saadit õiguse sõbrad olnud, aga kui sa südame kaotad, kaotad ja ka armastuse minu vastu.

Ära tee nii jõledat nalja Katta. Sa oled küll tantsu poolt punkti trehwanud, aga armastusel ei ole tantsuga ühtegi tegemist, muidu võiks ma ka find Mustu Mihklega paarima hakata.

Minu ja Mihkli wahel on teine, kui sinu ja Th. Dja wahel. —

Kuida nii?

Jah waata, Th. Dja on hästi koolitud, kui ma ei waleta on ta Realkooli läbi teinud, sina jälle suure tütarlaste kooli, hariduse juures ei ole, teil siis ühtegi wahet, tema kannab ilusaid riideid sina ka, tema on nüüd hoolas kaupmees, sina hoolsa kaupmehe tütar, ma ei leia paremat paari kui teie, ka usupoolest olete mõlemad luterlased, rahwa poolt mõlemad noored Gestlased just kui paari loodud, aga minu ja Mihkli wahel on sugu wahet. Tema on ka sugu koolitatud, aga alles kaupmehe sell, mina olen küll majaperemehe tütar, aga minu isa on treial, ja treiali tütar ja kaupmehe sell, seal on suur wahel. Usu ja rahwa poolt oleme ühel järjel!

See ei tee ühtegi, kui aga armastus südames leigib, aga ma arwan, et Th. Dja nüüd ülemalle lennata püüab. Enne oli ta wirt Wanemuise kummartaja, nüüd kus ta enda käe peal kaupleb, jookseb ta tihti käe-tööliste kogusse ja hürjerite majasse, aga täna õhtu on ta wirt Wanemuises. Waata kui kenaste kooli poiste hull Oma jõe pinnal kirju laternate keskel jalgrauda jookseb, kas käid ka tihti seal? ütles Truuta kiwisilla pealt alla waadates.

Olen ennemalt palju õhtuid ja õhtupoolsid seal

igameſe aja meresse ſaatanud, aga nüüd mitte enam, olen juba leeritud, ei paſſi enam minule laſte hulgas mängida.

Ei ka minule, aga ſiiſki olin minewal pühal ſeal ja kas tead kes mind õige palju ſõitis?

Wift jälle Th. Dja!

Puhtaſt wale, kuule üks Pohla üliõpilane ei jätanud mind filmast, baron Medjewkin, wäga kena noor mees, õpib maa wirtſahwti, ta oli kui minu külge nõiatud, wiimaks nõudis ta weel minu nime teada, kus ma elan ja mina tegin kõige suuremat nalja, et temale ühe Pohla ſugukonna ette waletaſin, ma arwan, et ta mõnda korda nüüd ſealt mind aſjata otſib.

Tühi nali, üliõpilased lendawad mõne tunni iluſa lille ümber ja teine päew on kõik nende meeleſt kadunud, pealegi weel krahwid ja baronid, mõni talu peremehe poeg jääb weel mõneks kuuks ehk päewaks külge rippuma, aga kus juba von kuulda on ſeal hoidku bürjerlik ennast tule eest, muidu ehk kõrwetab ilma aegu tiimu, kuidas juba mõnigi Taaralase tütar ſeda on häbiga kahtſema pida nud.

See on tõſi Ratta, ſellepäraſt wedaſin minagi baronit ninapidi ja tühi teab, kas ta juſt baron oligi, aga häſti heas riides käis tema ja elu wiifide poolt paistis peenikene haridus wälja.

Seda on enamast kõik üliõpilased, mõnedki on ennast ſiin niikaua waimu poolt pooleerinud, kunni ka ſüdamet kaotasiwad.

No kus ta jääb, naad on kõige armsama ſüdamet leegitamise ajal ſiin, ja Taara linn ei ole näguſaiſt neiudeſt waene, ja maa maafikaid jookſeb ka oma kogu ſiin koolis. —

„Ah mis meil kooli lastega tegemist, kas minu wanemad ka täna Wanemuises on?“

„Jaa on sinna juba ennem läinud, ema peab kodu hoidma, peaaegu ei tahtnud ema mind sinna lastagi, ta ütles: Seal on mõnda sugu rahwast, teenijaid tüdrukuid, talunaisi, maalt tüdrukuid ja mehi, parem mine kord bürjermusšesse, seal on kõik kodaniku tütreid ja pojad ja emal on üsna õigus, aga Gesti weri tõmbab mind oma röömule, bürjermusšes on wäga isesugune toon, Wanemuises aga lahke olek ja seal on ka mõnedki preilnad kingi kulutanud, kes nüüd kuulsa meeste prouad on ja kuidas siis Gesti elu edeneb, kui meie teda ei edenda?“

„Ka mina lähen sellesama pärast, ka minu eria nuriseb tihti minu üle, aga meie eestseisus walwab wäga selle üle, et auusad inimesed ükfinda röömu pidul ennast lahutawad.“

„Aga mis mõtled Truuta, meie linnas oleks weel üks seltskond waja olema!“

„Missugune siis?“

„Üks õpetud Gestlaste seltskond, Sakjamaal ja igal maal kus rahwas ühte keelt talurahwaga räägib, lahutab neid ükfinda õpetus ja seisus, meie Gestlastele oleks seda just tarwis. Selle seltsi liikmeks wõiks ükfinda linna kodanikud ja õpetatud rahwas saada, aga mitte õpetamata rahwas, ühe alama seltsi liikmeks aga wõiks igauks jääda, kellel foowi on.“

„See on tõsi, seda puudust saab Gesti rahwas wist pea ära tundma ja selle järele ka nõudma, siin ei ole mitte sugukonna ehk rahwa põlgamine,

waid üksi hariduse auustamine ja rumaluse põlgamine, Gesti keelelised ja meelelised mõivad nemad mõlemad olla.

Seda sooviks ka mina, sest nüüdsest seltsis on kõik kui pudru ja kõrt läbi segamine.

Täna õhtu aga tahame rõõmsaste hüpata, kes teab kui kaugeks meil veel lusti päew jägataks, kord oleme noored, wanas päiwis mäletame nooruse rõõmu ja see teeb meid ka kergemaks.

Kas Gesti rahwas peaks ka veel siin linnas mõitu kord oma kätte saama? küsis Truuta häkitselt.

Ei enne, kui Gesti tütreid ja emad seda rahwale kätte ei muretse, wastas Ratta, nende käes seisab tulewifu mõit ja mõimus.

Kuida nii?

Kui Gesti ema oma tütart ehk poega mitte oma rahwa lapses ei kaswata, siis isa seda eladeski selles kaswatada ei jõua, ja kelleks laps kaswataks, selles tema tulewikus saab.

Sull on jula õigus, ka mind on ema Gesti neiuks kaswatanud, aga mitte isa. —

Saad ja ise kord emaks, siis tea kelleks ja omi — — —

Pea juu Ratta, ja oled ikka otsekoheline, kuule muusekandid mängiwad, wist on tants juba alganud.

Ega meie ometigi nurka istuma järe, iseäranis sina, mõid weel ennaft furnuks karata, aga hoia fugu oma terwist.

Kodu läheme jälle ühes koos, isa ehk mõtab moorimehe, kas tuled, sinu maja on enne, siis astud pealt maha ja meie sõidame kodu.

Ja muidugi Triuta, aga pidul saame küllalt weel kokku.

Mõlemad noored neitsid astusivad Banemuise trepist ülesse, andsivad pealis mantlid hoidja kätte, saalis mõeti neid auustusega vastu, sest nad olivad kõige paremad Cesti õpetud õied, kes oma rahwale truuis jäenud, selle pärast ka auu tundmine nende vastu kõige ülem.

Katta, Th. D. on siin! jostistas Triuta sõbrale kõrwu, ja Mihkel ka, täna saab elu lustiline olema!

Kus põrn maost jääb, naeratas Katta — aga juba wiidi mõlemaid kinga piinale. —

Esimese tantsu järele juhtusivad tuntud naesterahwad jälle kokku.

Kas Th. D. sinuga tantsis? küsis Katta.

Ei, temal näitab teisi kallimaid olema, aga Mihkel keerutas wist sind?

Ei ka, tema näitab ka teistega tutwustama, no seda parem.

Kas vastu tantsule on keegi sind juba palunud? küsis Katta.

Esimesele ja, aga teistele weel mitte.

Mina olen selle poolt õnnelikum, kolm esimest on ära lubatud.

Seda parem minule, kui kord ka pealt waatama jäen.

Seda ei pruugi ja karta, pane tähele, tantsid Th. D. teise ja neljanda, kolmanda pead wist ära lubama.

Kas tohin teid paluda? Esimese vastu tantsule! küsis D. kumardades.

Olete kahju kauaks jäänud, ütles Triuta punastades.

Aga teisele, kolmandamale, neljandamale ehk olete weel saada.

Ega teie siis kõik peale esimese minuga tantsida taha?

Just täna õhtu, vastas D., lubage ja peale esimese olete üksi minu neiu!

Aga mis ütlevad teised neiud sinna juurde?

Dõlgu mis nemad tahavad, minul üks kõik, aga ma tahan just täna teiega tantsida ja teid kord wäsinuks tantsida, wist lubate?

Mind ei jõua teie wäsinuks tantsida, luban teile teise ja neljandama wäga hea meelega, aga kolmandama pean mõne muule lubama! vastas Truuta.

Kõik ehk mitte ühtegi, palus D. läikival silmil.

Ma palun weel kord, kui mina üksinda teiega tantsin, kõneleb hommen terve linn sellest ja see ei oleks mulle just teie pärast armas.

Minu pärast, minu pärast just, sest siis teab iga — üks, et ma kaupmees olen, ja see on minu kõige suurem kuulutus. Kaupmees peab ühte puhku rahwa juus helisema, ma palun weel kord, kõik ehk mitte ühtegi.

Olgu siis teie tahtmine, aga teie süüks jäeb, kui minu peale tühje juttusid tõstetakse.

See olgu minu süü, tänan teid südamest! D. keeras ümber ja kadus rahwa hulka.

Truuta, sa oled õnnelik, sosistas Ratta, kül näed, et teine õhtu ta so kihla õhtu on. Teie tantsite pea elu läbi, tantsige, et ta galopiga lõpeb, aga mitte polonesiga. —

Bea dige oma suu, tantsu pörand ei ole mitte fihluse koht.

Ja ometigi õnnistawad mitmed neid laudu ja mitmed wannuwad neid sügamuse orgu, mitmele on see seal taewa riigiks saanud, mitmele walu hauaks, mitmed mõtlewad röömuga siinse tantsu, laulu ja kõnede õhtutelle omas elus tagasi, teised ei tahaks neid eladeski enam kuulda ega näha, nõnda saab ka meie tulewik olema. Simule wist röömu mälestus, minule kurbtuse ohkamine.

Katta, ära tee mind enne aegu kurwaks, iga inimesele on ülewelt tee ette määratud ja seda peab tema täitma ja kes täna õnnelised, wõiwad hommen juba õnnetuse maitstjad olla ja ümber keertud. —

Sellepoolt tahaks ma teine kord sinuga jutustada, täna oleme röömsjad.

Ja mina tahaks ka röömus olla, aga ma ei ole sellega weel otša peal, tulewates päewades tahan sulle öelda, kas ma täna röömu wõi aegutuse tundisid olen elanud. —

Tantsu mehed lahutasiwad südame sõpru pea terweks õhtuks. Sga üks omaga, sant waene kotiga, kui palju täna õhtu üks teisele ligemalle ehk kaugemalle nihutasiwad, wõis tulewik kuulutada, nähti röömu, nähti kurbtust, nähti aja lendu ja igawust, aga jala sofin jooksis fiiski läbi saali: Härra Th. D. ja Truuta tantsiwad ühte puhku, wist saab neist tulewikus paar, teised jälle wastasiwad: Ei eladeski, sest armastusest ei tunta nende wahel ühtegi, aga D.'l ei ole peenemat neiut ja iga ühega ei taha ta enam tantsi.

Kuida kuulda, olla ta rikka kaupmehe tütre

Kosilane Tallinnast, ja see on õigus, sest kaugelst naene on ikka kuulus. —

Palli lõpul sõitsivad aga Truuta ja Katta woorimehega üksinda kodu poole.

Kas tohin sind kui mõrsjat teretada, sulle õnne soowida, sõistas Katta Truuta kõrwasse.

Kra näe und, mitte ühte armastuse sõna ei kuulnud ma täna D. suust, ta oli ime lahke, ime mage, tihti ime soolane, ta rääkis wõeraist maadest, oma wiimsest Soome reisist, kalju mägedest, lehkawatest aasadest ja kes teab veel mis, ma pidin teda hea meelega waheajal kuulama ja temale wastama, aga armastusest, kihlusest, pulmadesst, Katta, mitte märki ja see oli minule väga armas, sest meie juttu kuulati kihil kõrwul ja saadeti läbi saaligi. Ta on aga mind väga auustanud ja see rõõmustab mind.

Siis olen mina õnnelikum, armas Truuta, kas tead!

Mis sa wärised Katta?

On sugu külm, aga mo süda wäriseb rõõmu pärast, mulle ütles üks magus heal kõrwa sõsje: „Sind surmani kül tahan, ma armsaks pidada, mu õitsew Gesti neiu“, — ja seal kadus laulja ja lõppis laulu wiis. Truuta, mo kõrwu kõlab ikka see heal ja need sõnad.

Wist Mikkel neid sulle kõrwu sõbistas?

Ei kulla Truuta, see sündis otse kogemata, ma seisin wäljas ukse peal ja ootasin sind, seal wõttis keegi mo pea armsaste käega kinni ja ütles seda mulle kõrwa sõsje, ma tahtsin kimentada, ma tahtsin appi hüüda, aga kõik asjata, kui elektri wäest al-

matud seisin ma, ta surus weel mu ja kätt kadus. Truuta, pehme oli ta käsi, südame sulataja ta heal, peened tundsin ma ta riided ja hea lõhnaga, aga näha ei saanud ma ta nägu!

Katta ja näed und, Mikkel oli see, muu keegi!

Ei, ei, Truuta Mikkelil on karedad käed, wali heal, jämedad riided, hoopis pikkem Mikkelist näitis ta olema, kahju et kuu ei paistnud ega wirmalised wehelnud.

Ja sinu süda põleb armastusest selle tundmata järele?

Truuta, ma ei wõi paremast, kui mu süda seda mulle ette kirjutab, mind on palju paitanud, mulle on mõni sõna kõrwa sisse fosistud, aga südamesse ei mõeunud need, aga täna oleks ma teda kaotanud. Kaotanud Tuule pojale, nägemata Näkile.

Katta ära jabmsi, sull on palli pidu weel peas, muud ühtegi, sinu oma meel tõi wist õhu ruumist weikse waimuse kõrwe fosistama, so oma heal laulis kuulnud sõnad, so oma käed filitasiwad so palgid, ja sa katsusid so oma riidid ja käsi.

Ei, Truuta, ma olin selgel teel, waimudega ei ole mull ühtegi tegemist.

Kül hommen on kõik peast ära ja mis tühja meie nõnda palju sonime, minule andis mõni noor mees täna õhtu kät, mõni pigistas, mõni hoidis õrnaste, mõni ei tahtnud sõrmigi kinni suruda, mine wõta kõik teadusi kinni, mis need sõrme liigutused peawad tähendama. Th. D. tegi seda kõige mõistlikumalt, ta ei annud mulle sugugi kät waid ütles: „Mõne päewa pärast loodan teid õiefene teie wanemate juures näha, mull on nendega

palju rääkimist raha asjus, tänan suure lahkuse eest tänasel õhtul, elage kauniste!" Ta keerutas oma kübarat ja kadus mõeraste hulka, ning teised noored mehed vahtisivad lahtise suuga temale järele.

Süis on sinu õhtu mureline olnud?

Ei kogunigi, just üks kõige paremaid õhtudest, ma kuulsin palju uudist ja kõik wäga lõbusat. See ei ole ühtegi wäärt, kui mõni ükfinda armastusest, kiitusest, imetsemisest ja kes teab mis wõdi leiva määrimisest räägib, need tunneb iga kolk, toapois, kõõgi- ja toatüdruk, aga D. suust woolab tarkus, mõnus sõna wõim, tuumakad sõnad ja need rõõmustasiwad mind ja ma ei kahetse sugugi, et kõik kolm wiimast wastutantsi temaga tantsisin, sest keeru tantsil jättis ta mind koguni filmast ja jõi wist keha karastuseks pudel õlut. Minule tõi tema pudel limonadi ja kaks kooki sellega oli jälle asi otjas, ehk suu küll enama järele soowis.

Kas süis enam kooki ja sugugi ei saanud?

Üks toa tolmu pühkija tõi mõne kompeki ja üks üliõpilane ühe apelsini, aga ega süis meie rahwal suurt raha ole ja kõhu täit ei saa keegi sellest.

Ka selle poolt olin mina täna õhtu õnnelikum. Mulle saadeti teenriga tihti mitmesugust keha kinnitust, tolmu lahutust ja meele rõõmustust, kes aga seda tegi on teadmata. Teener naeris mulle kord wastu: „Zumal annab, Zumal saadab, kiitke tema nime.“ Miskel ei olnud mitte saatja, sest tema uitas mõõda saali, kord siin kord seal, ta nähti otse sügawuse mõtetes seisma, üks ainus kord tantsis ta minuga, — aga oleks ta mulle sõnagi lausu-

nud, teiste neiudega nähti teda küllalt lobisema, sest juttu on temal oma jagu, aga ega sellest wiga ole, ta on mind unustanud ja seda parem! Woorimees pea finni!

Sumalaga, mõne päewa pärast näeme üks teist jälle, ma tulen sind vaatama siis räägime edasi!

Sumal kaasa, wist saad weel majasse.

Mu armas ema ootab mind.

Ra minu ema on weel üleweel, woorimees sõida edasi Nr. 20. Smeline neiu, mõtles Triuta, ta elab waimude juhil, kuuleb öösiid healesid, temal on sügaw waimu liikumine, ehk ta küll wähem fooli pingil on istunud, kui mina, aga ega fooli pink waimu üksi ei kosuta, waid loodus on seda juba sünnimisega rinda soetanud. Tema saab ime-likust juhtumisest, mis ehk mõni noor mees nalja pärast kõrwa sofistas nõnda liigutud, ei see ole muud kui waimu ärk luuletus. Minu juures on asi teine, ma waatan heameelega Th. D. otsa, aga on temal mõni teine armsam, siis on parem, et ta mind ilmaaegu ei waewa ega eruta. Aga imeks pean mina panema, miks ta täna just minuga kõik wastu tantsid tantsis?

Teine lugu.

K a l s f ö p r a.

Kui ühel inimesel head sõpra ei ole, on ta puu sarnane, kes kõrbes ilma kooreta pea närtisib. Sõbrade ringis wõid sa kui metsa puu seisda, kelle

juuresid jõeene niisutab. Tormid ei tee temale suurt häda. Kes aga selle üle kaebab, et temal head truud sõpra ei ole, kaebab iseene peale. Ole teise vastu lahke, näe tema soovi filmist, pea tema saladusi omas vaikses südames, siis leiad sa pea sõbra, kes iga pidi so olekust osa võtab.

Dh. Dja ja Laul olivad kooli pingil sõbraks saanud, ehk kül esimene raua- ja teine riide kaupmehe poeg oli, isad olivad tutvad, pojad aga sõbrad ja see sõprus kestis ka peale kooli aja edasi. Igal pühapäeval ja mõni kord ka argipäeva õhtul käisivad naad üks teist vaatamas, kosutamas kõnede, õhus werd lahutamas, ja nende käikidel puistati wiimne saladus südamest südamesse. Täna marakult tõttas Laul Dja juurde, leidis teda aga alles magamast.

Dõuse ülesse, kell on üheksa, päew väga kena, tule jalutama.

Druuta, vastas Dja.

Mis Druuta, mis suguse Druutaga on sinul tegemist olnud?

Druuta, Druuta! vastas jälle Dja ja pööras teise külje ega teinud filmigi lahti.

Oled sa haige aruas sõber, sonid sa, ikka Druuta ja Druuta. Mina olin ka heila õhtu Wanemuises, läksin sinuga ühes kodu ja nüüd ükfinda Druuta.

Druuta, sull on kena nägu ja armas tegu, aga sa oled rikka kaupmehe tütar ja mina waene alustaja, mo isal on kül kapitali, aga ega tema seda minu kätte ei anna, mina pean oma waewaga teenima ja see on õige, ah armas Laul, oled ka siin, kuule

mull on sulle palju südame pealt maha puistata. — Sa kisedad kui hirv wee järele: Truuta ja Truuta! Ja ma olen oma pea ja südame kaotanud, Truuta on mo lille nimi, oled teda heila õhtu küllalt näinud, eks ole nägus neiu? —

Ega sa siis heila õhtu esimest korda temaga koos olnud, olid juba ennemalt küllalt temaga tantsinud, ja nüüd esite loidab tule leek, mina mõtlesin juba hammu teie peale, aga sa ei ole minule ühtegi Truutast rääkinud, ehk kül sada teist uultel soorinud oled. —

Truuta on minule ikka püha nimi olnud, teda olen ma sügavamas südame soppis kannud, heila õhtu õieti andis mulle märku, et ma ilma Truutata elada ei või, aga armas sõber, naese võtmise peale ei või mina ka mõelda, pean veel kaua kauplema, raha koguma, omale ise maja ostma ja siis Truuta järele vaatama, aga seni ehk tuleb teine ja noppab teda ära ja siis pühi suu puhtaks Truuta pärast, eks ole tõsi armas sõber?

Tühi jutt, mina selles tükkis so põhja ei tunne, aga kui sa enese peremees oled, waid ka kodu kana peale mõelda, ja Truuta toob sulle oma jägu wara ühes, ega ta waene ole.

Kes tema rikkust ehk waesust teab, mõned inimesed kiidetakse ilm rikkaks, aga tuleb korraga päewa ette, et neil ühtegi ei ole; Teine jälle peetakse waejeks ja ometigi on wara oma jägu, aga minul on rikkus ja waesus üks puhas, kui ma aga hea naese saaks ja seda on Truuta.

Siin ehk eksid jälle sõber, tüdrukus on kõik

tuitesed, aga naeses kaswawad mitmel kassfi küined ja hundi hambad!

Tasa tasa, ära naesterahwast wihasta, tead jo küll kuidas wana sõna ütleb: Kes naesterahwast pahandab, See elu õnne kautab!

Sina oled oma meele ja waimuga nüüd ükfinda naesterahwa juures, kui sa selle tee peal wiimaks nende wangi ei sattu, siis peaks sinu juure ime teud sündima, aga sa seisad kord õnga otsas ja pea lõõwad saianaesed trummi ja wile pilli mürina all hurah! Kirikisand kuulutab kantslist nimesid tantad seadwad so oma raha pärast lillekimbu juufste peale ja enne kui sa isegi tahad ehk mõtled on sull ingel kaenas, suus, südames, filma ees ja mis weel enam, mure kot kula peal. Sõber ma räägin kui lobiseja kaupmees, kes igal pool aga raha sisse wõtab ehk wälja annab, aga ikka nõnda, et midagi pihku jääb.

Pia suu Laul, sina oled Jumala kartmata lobiseja. Sinul näitab raha igal pool Jumal olema ja mõtled et ka kõik inimesed ja ka pealegi Jumala sõna kuulutajad muud midagi ei ole kui raha orjad!

Tasa Dja, so nimi on Dja, wäga kena nimi, aga ma tean, et mo ees sügaw oja, siiru wiiruline Dja on, aga mina räägin ka kord suu täie tõtt. Kõik mis mehel on jätab ta oma elu eest, on kord Saadan öölnud ja see sõna maksab ka meie ajal, see on kõik mis mehel on annab ta ära raha eest. Meie aja Kurat ja Jumal on raha. Sa puutusid Jumala sõna kuulutajate külge, ma wõtan mütsi nende eest auustades maha, nemad on palju õppi-

nud, palju tööd teinud, aga armas sõber, puudu nende luu ja lihaste ja võta raha nendelt ära, wend, ma küsin palju jäewad nendest weel ammetisse ja kas tead kellele nemad kõigeenam õnne soowivad ja kõige pikemad ja ilusamad palwed loewad?

.....

Aga Paul, sa oled täna otse peast ära, weel oladeski ei ole ma sind niisugusid lugusid puhuma kuulnud, kas tead ka kes teiste peale kohut mõistab selle peale mõistetakse kohut ja üks sina ise päris mamuna ori ei ole? Silmad kiirgewad sull peas, kui sa raha näed, sa kraamiks kõik oma kasti ja ütleks siis: Minul on maapealne taewas!

Sah armas sõber, ma tunnistan tõega, et matuline raha sõber niikaua olen, kunni tema sees maailma walitsuse võimus seisab, ja seda peab iga tark mees tegema ja teda koguma, sest baronid ja vonnid on raha abil tõusnud, raha piab neid nende auu sees ja ka kõik muud ülemad seisused on raha läbi saanud. Tahad sa üht rahwast kõrge järjele tõsta, siis wii teda raha hallika juurde, tahad sa tema waimu suretada, siis võta temalt raha ära. —

Miks pärast on Gesti ja Läti rahwas wäga madala elu, mõistuse ja ja tegude järje peal? Wastus: neil ei ole raha! Miskipärast on Prantsuse, Saksa ja Inglis rahwas kõrge waimu hariduse ja hea elu korral? Neil on raha!

Nemad on mõega ja were walamise läbi, kunsti ehk töö läbi, kauplemise ehk mõtlemise läbi raha kogunud ja siis esite kuulsaks, tegewaks, walitsejaks saanud!

Raha on neile maad, majad, hea elu ja ka tarkuse kätte muretsenud ja ka Gesti rahwas saab kord weel kuuljaks, kui ta raha jõuab koguda. Raha teeb teda oma peremeheks, ehitab temale maale ja linna oma elumajad, koolimajad, paneb pojad tarkust tuustima n. n. e.

Aga Laul, sa oled täna otse raha Peltsepuup. Ma ei ole sind eladeski weel nii raha himuline ega jänune kuulnud, kui täna. Digust on sinul oma jägu, aga ka kõwerust. Sa laulad rahale põhjatu kiituse laulu aga —

Pea kinni, ja kiidad Truutat, mis keelab sind teda kosimast ja õnneliku päivi elamast? — raha puudus! ahhaaa. Aga kas tead weel uudist?

Ehk oled sina ka weel mõne Truuta wõrku sattunud?

Wale, sõber, ehk ka tuline õigus! Sina kisedad Truuta järele, mina raha järele, ja minu raha toob minu ees enne neitsi majasse kui sinu ägamine, ehk küll sinu Truuta ka raha ühes toob, aga mina tahan üht Truutat ilma rahata. —

Kuule Laul, sa oled peast sugu segane!

Just niisama segane, kui sina. — Sina armastad Truutat, mina Kattat, noh eks meie siis mõlemad ühe wäärilised ei ole! — Meie oleme sõbrad, siis peavad ka meie naesed kord sõbrad olema, muidu weavad meid naesed weel wiimaks enda järele ja üksteisest lahku. Ühte jäeme meie, ühes kaupleme meie, ühes oleme rõõmsad ja üks kord tahame ühe platsi peal igawest und magada. Sõber elus ja surmas, see on sõprus, aga mitte niisugune, kui Hansu ja Matsi wahel, kes täna

sõbrad aga hommen juba karwu pidi kisuwad ja üle homuen üksteist ära sööwad. Jäagem sõbraks kui baronid, aga mitte kui talupojad!

Laul, sa oled minule täna täitsa lunletus, täitsa, mõistatus, täitsa — —

Sah muud sa enam ei tea öölda, kui täitsa ja täitsa, ma olen ka sõber täitsa kaupmees, kes mitte üksi rahaga, riidega, siidi ja sametiga ei kauple, waid ka mõni kord noore neitsitega, ja kas tead, mina ostsin heila ühe neitji südame ära ja ma ei taha oma pead enam kanda, kui ma teda ka oma majasse ega õpetaja ette ei wea. 50 rubla sellele, kes meie käed kokku paneb ja kulla rõngaid wahetab ja minule kuld kamitse jalge seub.

Meie oleme siis mõlemad armastuse võrkus ja ootame kalameest, kes meid kas armu poolt weel wette wiskab, et temale pisufesed oleme, ehk meid turule, see on waewa turule wangi wiib ja nüüd edasi sõber! pea ees armu meresse ja elu laenestesse. Elagem ise ja elustagem ka õrna sugu, see on Madama laste hinge lugu! Ja Sumal ütles: Täitke maad ja saatke seda enda alla!

Aga Laul, mis sugune on siis sinu Katta? Sa ei ole weel eladeski minule temast rääkinud! küsis Dja. —

See on niisama sugune küsimine kui: Missu gune on sinu Truuta? Sest temast ei ole sa enne ka rääkinud, aga seda ma tean et sinu Truuta ja minu Katta südame sõbrad on, aga weel imelikuu, et sinu Truuta küll sind, aga minu Katta mind mitte ei tunne, aga siiski tean mina, et nemad meid mõlemid südamest armastawad, ja see on pea

afi ja ma ütlen sõber, kui meie mehed oleme, siis teeme weel enne Jaani pulmad ja minu pärast ühel päeval, ühes saalis, ühe õpetaja käe all, ühe Jumala õnnistusel — — ja ärgem küsigem mitte, mis tulewik toob. Jumal annab naese ja lapsed ja ka leiwapalukese ja Gesti rahwal on oma kaupmehi ka waja. Ja meie rahwas aitab jälle isamaa poegi. —

Aga Laul sa oled täna otse meelest ära, enne kargasid sa ühe nüüd teise jeltsi rahwa kallale, jäta ometigi rahwad rahule. Saksa maa rahwas ei ole meile ju ühtegi kahju teinud, waid põhjatu kasu ja meie oleme ennast ka Saksa wormisse poolkaut walanud, nende koolis käinud, nendest kauplemist õppinud ja nüüd sõimame nende peale!

Armas Dja, wõtta kõik wormid, kõik kuued, kõik keeled, kõik koolid, ja anna wulle mo isamaa tagasi, siis oled sa mulle kõige ülema waranduse kinkinud ja ma ütlen sulle, ta õitseb pea ilusamalt hiilgawawalt kui enne Kalewi ja Wanemuise ajal!

— — Ringi mulle inimese õiguski! Sest sina ja mina ei ole weel inimene! waid meie oleme orjad! Meie oleme rahaorjad ja meie wennad pärisorjad ja kui sa seda ei usu siis seletan seda sulle kõhe!

See on wale Laul, puhtast wale! Mina olen täitsa waba mees ja Tartu linna kodanik ja minul on niisama sugune õigus, kui igal Saksa kodanikul ka on. Minu sõna maksab niisama palju kui nende sõna, meie wahel ei ole ühtegi wahet!

Tasa Dja, tasa, wäga tasa, seintel dölbakse ka kõrwad olema. Kas tead kui suur õigus sinul on: „Sinul on weel nulli õigus ja kui sa seda weel

ei usu, siis saad sa seda kord waluga uskuma, kui sa oma Gesti nime kinni pead; ehk teda awalikult kuulutad!

Söber nullibel on suur tähendus, kui nemad numbrite wahel ehk taga otsas seisawad, siis on ka meil suur tähendus.

Söber, meie oleme nullid numbrite ees otsas ja need on ilma tähentufeta, aga nüüd olgu küllalt, läheme jalutama.

Tunni aja pärast jalutasiwad mõlemad sõbrad mööda linna. Waata armas Paul igal pool wahiwad meile Saksa keeles poodide peal kirjad wastu ja meie oma poodide eest ka, meie ei tohi neid weel omas ema keeles kirjutada ja teeksite täna seda, siis jäeks meie poed ostjatest tühjaks, ma arwan meie peame oma Gesti meelt weel ära salgama.

Seda meie weel peame, aga üks kord tuleb aeg, kus enam Saksa waid Wene ja Gesti keele ukse kirjad läigiwad, usud sa seda?

See on minul raske uskuda, siin on Saksa linn ja jäeb Saksa linnaks, meie wõime südames küll oma isamaad armastada sõnades ka, aga weel mitte rietes ja awalikult, ja meil on üks puhaskes meie poodist kaupa ostab, kui aga sealt ostetakse. —

Kui rahwas hakkab ise omi kaupmehi auustama, küll siis ka nende juures uuendus tuleb. Gesti rahwas on wäga weikene ja waene ja ehk kaob wiimaks teiste rahwade fisise ära.

Ära ei kao tema nii ruttu, waid rahwa üleluge mine on just näidamud, et ta kaswanud on, aga wähe, ta oleks aga wist palju enam kaswanud kui Kadaka-Saksu ennast oleks oma rahwa juurde lugeda lasknud.

Sah need on iga rahwa juures need kõige suuremad paised, ja oli ka üks kord Sakja enda maal, kus Kadaka-Prantslasi weel enam oli kui meie juures Kadaka-Saksu ja ka Soome maal on seesama sugune lugu walitsenud, kus jälle Kadaka-Rootslasi küllalt on, aga see maa pöörab wiimses aastates järsku oma rahwa poole tagasi, neil on oma keeles ülemad koolid, ja Universitadi peal õpetakse nende omas keeles juba, meie Eesti rahwale puuduwad linnades weel alamati koolid.

Sah need puuduwad ja saawad nii kaua puuduma, kui maja omanikud neid ei soowi, waja oleks neid, aga jätame niisuguse jutu, meie ei wõi jenna juurde ühtegi teha!

Just meie wõime, sest kauplejate käes on suur wõimus ja meie oleme pool kaut ja saame kord ka maja omanikuks, ja sellega ka linna asjade toimetajaks, ehk ometigi mõnes asjas heale andjaks. — Ma unustasin ära, sina oled jo nõumees!

Sah kui nii kaugel esite oleme, aga siis ehk on meil naene ja lapsed armsamad, kui poliitika elu ja naese mehel on wõitlemine ikka wäga kardetaw.

Millal tahad sina siis oma poisimehe põlwe maha jätta?

Ja millal sina seda soowid, armas Paul?

Ma arwan, teeme pulmad enne Jaani päewa,

fiis on kõige ilusam aeg ja ühe korraga! Hüitrite ühe saali ja peame ühes koos!

Ma arwan, see teeb meile palju kulu, kodu on kõige mõnusam ja ma arwan, et meie seda weikselt teeme, üks enne ja teine pärast, fiis võime üks teise pulmas käia. Biskame liisku? Kes enne peale hakkab?

Mina sooviks ikka ühel päewal ja ühes saalis, see tuleb küll sugu enam maksma, aga meie maja kraam jäeb kahjuta ja see tasub jälle seda ära, pealegi mõivad noored inimesed hästi lusti pidada.

Mitmed on lustiga peale hakanud ja nuttes lõpetanud, meie peaks küll ennem nuttes peale hakkama ja naerdes lõpetama. —

Tahaks ja fiis oma pulma päewa leina päewaks muuta, see oleks ka uus aeg! Aga, ma arwan, rõõmu päew peab ta olema. —

Beel keegi ei ole teadnud ütelda, mis päew ta on, wastas Dja, minu armu järele on ta väga tähtjas päew, enam aga leina kui rõõmu päew.

Mine metsa oma seletusega, ja oled peast jamps, sull seisab wist südames, kui ühel wanal poisil, kes ikka ütles: „Naene sööb palju, naene peab riidid palju ja kui naesel weel lapsi on, noh, fiis olen ma waene mees!“ Ja kas tead kui palju see mees aastas fisse mõtab? Mõttele ometegi, tuhat rubla saab ta palka ja 10,000 on temal intressi kandmas, aga naest ei tohi tema mõtta, see teeb teda paljaks. —

Sell mehel on raha tema naene ja lapsed ja keegi muu, wastas Dja, aga õel on asi küllalt, sell naene ja lapsed on, aga ta neid enam toita

ei jõua, sest poisimees saab igal pool teenistust ja ahet, aga naese mees wäga arma, selle pärast on meiegi linnas hull inimesi tulises hädas, weel eile oli üks perekonna isa minu juures ja palus filma wees mõnda rubla laenuks, ta ei mõida enam kudagi teenida ja ma teadsin, et siin häda oli, ning tinkisin mõne rubla, oleks sa näinud, kuidas ta rõõmustas, aga see asi läks sügawaste mo südamesse, ja ma mõtlesin: Tuhat korda õnnelikum on poisimees, temal ei ole walu ega waewa. —

Oja, sa oled päris narr! Kas tead, et just walu ja waew elu siin maailmas heaks muudab. Kell' ikka päewapaisised ilmad on, see ei tunne rõõmu ühtegi, aga kell' ka ühte puhku wihma saeab, see on niisama ilma rõõmuta, aga kui mõnel mõni kurwastuse päew elusse astub, siis on see tema õnneks. Seda paremast teab tema õnne korda jälle kinni pidada; seda rõõmsamalt elada, seda enam omas elus ette waadata.

Wäga õige, aga mõnele astub õnnetus kord majasse ja ei lähe enam sealt wälja, kunni haud oma suu lahti aeab ja õnnetumat ära peastab, — wastas Oja.

Jätame niisugused kurwad näitused, fina räägid ülepea niisugustest asjust, kus ikka kurwastus pea alusmüür on, räägime parem rõõmust!

Laul, kas sa weel seda ei ole tähele pannud, et maailmas enam kurbtus kui rõõm walitseb, mitted, kes su suu ees rõõmsad püüawad olla, on südames täitsa kurwad, kurwad kodu, kurwad tee peal, kurwad tööl ja elus ja kurwalt lahkuwad siit ilmast, ja mõned ka palli, pulma ja kes teab

mis lusti peal täieste kurwad, ehk küll suu naeru näo teeb — ja ma ise olen enam kurw kui rõõmus, kust see tuleb on teadmata.

See on sinu loomu sees ja sellepärast leiad sina seda ka teiste juures, ehk sind küll otse lustilikuks peetakse.

Jah ma olen tõeste hea tantju sõber, lustiline lustilistega, aga mõnda korda olen ma kõige rõõmu juures kurw.

Siis kannad sa kahte nägu, armas Dja, südame nägu nutab ja ihu nägu naerab, seda ei jõua kõik inimesed. —

Sõbrad jõid ühes trahteris pudel õlut, ajasivad weel mõnda juttu ja lahkusivad selles nõus, pea kosja minna. Dja Truutale ja Paul Rattale.

Kolmas lugu.

R a t s e m a.

Ma rõõmustan otsata armas kooli tütar, et ka kord jälle mind watama oled tulnud, mõnda korda olen sinu peale mõelnud, mõnda korda järele saata tahtnud, aga ma teadsin, et sa ükskord isegi tuled, aga kaua oled ära olnud!

Ja sina nõndasama minu poolt, efs enne olnud paremad päewad, siis jooksid sa nädalas üks ehk kaks korda mind vaatamas, ja mina sind, aga sest ajast, kui sina rikkaks ja mina wana wiisi jäin, on ka asjad teisels läinud. Mina käisin weel tihti

fiin, aga fina istusid parem ilusas kambris fiidi sohvas, kui et oma wana sõpra vaatama tulid.

Ära nüid jälle mind noomi, lapsed on suuremaks kaswanud ja mured ka, weiksed lapsed, weiksed mured, juured lapsed, juured muured ja ma arwan seda on sinul ka, armas Juuli —

Sinul ei ole ühtegi muret, pojad käiwad koolis, õpivad ilufaste, tütar on juba mehele mineja eas, rahast ei ole puudust, eks kõik lähe hästi; aga minu mees ei jõua enam nii ruttu ratast tallata, sissetulek jääb weikseks ja minul on ka weel üks poega koolitada, tütar tahab Peeterburgi koha wõtta, aga heaga ei laseks ma teda weel majast.

Juuli, Juuli! igati näeb oma waewa, teise elu loetakse ikka kuldseks, teise juures läheb kõik ilma waewa ja mureta edasi, aga ilma ei ole temast ükski, ühel on leiva mure, teisel hinge mure, kolmandamal mõlemite mure, aga küsi, kes õieti ilma sellela on? Mina mitte, ehk mull just leiva muret ei ole, aga muud asjad rõhuvad jälle südant. Aga tule istu nüid maha, wõta üli kuub ära ja siis joome kohwi ja aeame juttu.

Kohwi pärast ei liigutanud ma ennast kodust, aga ometegi ei wõinud ma sinna jääda, ma pidin siia tulema. —

Siis peab sull palju südame peal kipitama, ütles kaupmehe proua ja wõttis treiali emanda ümbert kinni, wiis teda uhke saali ja jurus teda sohwa peale. Truuta, muretse kohwi eest, head koort ka ja saia. Truuta astus alandlikul sammul wõera juurde, teretas teda ja läks siis ema käsku täitma.

Sull on ilus tütar, ütles Juuli, ega see kaua sulle majasse jäeta!

Jumal seda teab, mina olen oma tütre pärast otse mures. Mina olen teda täitsa Saksa koolis koolitanud, Saksa seltskonnas elatanud ja nüüd on temal enam himu Wanemuise seltsi joosta, kui Saksa käsitööliste seltsi ja seda teeb ka isa, mis mõtled sellest loost?

Mis ma mõtlen, see sama lugu on ka minul, isa ja tütar jooksevad ka lord sinna ja veel palli pidule, ma olen ka otse mures oma Katta pärast ja wiimsest palli pidust saadik on tema imelise meelega, tihti seisab ta ühes kohas ja on otsekui unes. —

Siis ei ole süda enam õige koha peal, ta on ära warastud ja lõpetab pulma piduga — — kurwa meelt, kas ta ei räägi mõnest noorest mehest tihti?

Mitte kellegistki, aga ta on töö peale ahneks läinud, ta teeb omale kõiki asju, teenib raha ja ostab jälle pesu ja kes teab mis kõik!

See on jo väga hea tähendus so tütre juures, tema on salaja mõrsja.

Ei, seda sõbrana mitte. Wanemuine ja mõrsja on ise sugused asjad, ja mõne toa ehk aida poisile ei anna mina oma tüdart. —

Tasa tasa, seal ei ole üfsinda toa ja aida poisid, waid seal on tihti ka poe peremehed, noored mehed, kui ka õpetud Gesti rahwa lapsed suuremast Gesti soost, ja üks meie isad ka seda ei olnud? See on täitsa Gesti soost!

Jah seda naad olivad, aga lähed meie tütar

nüüd Eesti mehele! Uih, see on ju kui suure tüki pauf, ja neid ei waata enam keegi ega kutsuta ühegi wõerufelle, nemad on Tartus siis ärapõlatud rahwas.

See on wale, Tartu ei ole jo mitte mõni weike alew ja Tartu mõtted mitte alewite mõtted, waid siin peetakse üksinda õpetlikust ja haritud inimesest täitsa lugu, muud wähe seinad ei kõlba seie linna, kus ju talupoeg ja mõisnik, wüürsti poeg ja sauna mehe poeg ühe suure kooli peal tihti ühel pingil istuwad ja ühe õpetaja käest waimn toitu imewad, seal ei kaswa waheseinad taewani. —

Tasa, tasa, ja tunned wäga wähe koolis käijaid, nende sõnad on tihti õige kõlbulised, aga kuule nende südame lugu, oo õde, siis on wähe seinad siin weel kõrgemad kui kuskil mujal!

Jätame wähe seinad wähe seinteks ja joome kuuksi kohwi, see on tuhat korda mõnusam ja räägime parem laste kaswatamisest, nende riiete puhastamisest j. n. e. Kui meie meeste waheseinad läheme maha ehk üles ehitama, aeg saab neid kas õiete finnitama ehk purustama. Mina omalt poolt ütlen, iga mõistliku, õpetliku, haridliku inimesega tahan ma hea meelega läbi käia, juttu puhuda, ka sõprust pidada, olgu mis rahwa sugust ta on, aga ropu, sõnades ja tegudes jämedaga ei taha ma midagi tegemist teha, kui temal ka siid ehk sammetselgas ja kuld rõngaid kõik kõrwa ja nina lehed täis ripuks ja iga kirbu asemel teamandi kiwi hiilgaks. — See on tõsi, aga mis teha, kui mõni kord wägise meid sinna poole ja selle kõne peale juhitaakse. —

Kalla nüüd hästi koort peale, meie saame Tartus veel ikka head! Jah see on tänu väärt asi, et meil Tartus linna walitsuse poolt selle peale waadetakse, et piim ja koor rikkumata poodi ja turule tuleb, aga peaks ja Tallinnas elama, seal saad ja tihti mere wet ja iga piima mees ja poe müia tembib teda oma mõedu järele ja anna aga raha, seal ei ole toidu kraamil veel ühtegi järele vaatamist.

See on küll hale kuulda!

Mina tean seda, sest iga aasta käin mina kord Tallinnas ja elan seal mõne päewa, seal oleks küll paremat hoolt waja, wõi on nende lehmad nii waese piimaga, aga ta on tõeste väga wesine! Ja koort, oh ja päewad! niisugust kui fiin, ei saa seal keegi näha, aga rahwas on juba sellega seal õppinud ja armab, et paremat ei olegi maailmas. Noh igal maal ja linnal oma head ja wead!

Seda lugu ei tule üksi Tallinnas ette, waid ka muis suuremates linnades, neil on õnn, kui nemad niisugustgi piima veel saamad, mõni kord ei ole neil ühtegi saada. Peterburgis on asi veel õelam, meie aga elame fiin kess maa sees, ümberringi on suured wiljarikkad mõisad ja talu pojad, ja need täidawad juba meie tarwitusi, ole nõnda hea ja maitse saia ka!

Täna wäga, see sai on walge ja maitsem, minul äpardas see kord otse ja see tuleb wist sellest, et meie wäga arwa küpsetame.

See ei ole meie oma küpsetud, meie toome kõik

pagari käest; sest puud maksawad ka raha ja mõnikord läheb nurja. —

Talwel kütame ju iga päew ahju ja siis ei maksa küpsetamine enam raha, aga ega rikkad seda tee, waesed peawad iga kopiku peale vaatama.

Jäta nüüd rikas nimetamata, meie peame ennast nii sama kui teie waewama, muretsema, kogu- ma ja kokkuhoidma, sest pea on kogutud warandus ära pillatud, see ei tohi wäheneda, waid kaswada ja meie tarwitame aastas hea summa oma elu ülespidamiseks. —

Ometigi, armas Marie, teenib sinu mees hoopis kergemalt raha kui minu mees oma treiali tööga, aga meie oleme ka läbi saanud, ehk küll mõnigi kord kitsas elu majas oli. —

Meil on ka muret oma jagu, üks aasta on parem, teine alwem, kuidas põld maal õnnistab, kuidas rahu ehk waenu aeg wahetab, nõnda ka meie teenistus. — Wara sõna ütleb: Kaupmees on korralda rikas, ammetmees arulda rikas. Meie täname Jumalat, kui päewast päewa läbi saame, palju panewad poodi ukseid kinni, ei saa enam läbi ja seal on häda suur. Teie tunnete wanu kaupmehi, kes seegi aasta pankroti jäiwad, ja ma olen mitu korda ülemist Sjat palunud, et ta niisugust õnnetust meie pealt kaugel ära hoiaks ja meid niikaua head põlwe lajeks näha, kunni meie lapsed juured on ja ise onia leiba teeniwad.

Sah lapsed, need teewad muret ja nende pärast olen minagi täna sinu juurde tulnud, armas Marie, just öölda oma tütre pärast. — Kuida ma juba nimetasin, on tema hoopis isefugune, mõtleb ja

mõtleb, kui oleks ta midagi ära kaotanud, kui ma selle järele nõuan, on jälle tema nagu teist viisi, ta hoiab midagi salajas, mis ema südagi teada ei tohi, kuidas peaks ma seda temalt nõudma ja teda termeks tegema? Heila käis kaupmehe Laulu ema Leena mind vaatamas, rääkis nii mahedalt, nii armsaste, paitas Rattat, nimetas teda omaks armsaks tütreks, kõik tema kõne oli ise viisi salalik, uudisline, ja minul tuli ette, et ta otse kõsja teed käis, ta tahtis meie elu korda sugu tundma õppida ja Rattat wist oma pojale siis soowida, wõi on poeg emat sinna teele saatnud!

Siis wõite ju õnneline olla, Ottu Laul on väga wiks noor mees, üksik poeg, kaupleb hästi, kui ta täna minu majasse kõsja tuleks, hea meelega annaks temale oma tütre, kui aga tütar teda ise soowiks, aga neil on omal mitme sugused tahtmised. Kaupmehe seisus näitab neile tihti alatu, naad wahiwad õpetud meeste järele, aga Jumal teab kuhu naad wiimaks waowad, kuhu maale nemad rändawad, sest Tartus on kõigest maailmast noori mehi koos ja mõned wedawad aga siit tütarlapsi nina pidi. Sina mõtled siis, et Ottu Laul hea inimene on, armas Marie? Tema on paar korda oma sõbra Th. Djaga siin olnud, Dja on enam sügawama wainuga, suurema tundmisega, ladusama kõne joonega kui Ottu, aga wiimne on jälle suurem kaupleja, rahwa oma külge tõmbaja, aga mõlemad noored mehed on väga auusa elu kombetega. —

See on väga lõbus kuulda, mina tunnen neid noori mehi väga wähe, nõnda sama ka minu tütar. —

Aga kust aimate siis kosja asja armas Juuli?
 Armas sõbrana, mo süda aimab seda, ehk küll
 Ottu ega Leena mulle seda ei ole nimetanud, ega
 Katta ka mitte!

Imeline lugu, ja su süda on sellega rahul,
 ning Katta räägib hea meelega Ottust, eks ole
 tõsi? —

Mitte kumbagi, mo süda ei tea rahul ega ra-
 hutu olla, ja Katta ei räägi Ottust sugugi, aga
 tema ema vastu oli ta isesuguse haleda meelega
 ja sugu wärisewa healega, seal seisab suur saladus
 warjul!

Ole parem üsna rahul, ja oota, küll asi ise-
 enesest selgub, tuleb Ottu sinu tütrele kosja, tahab
 tütar minna, no siis ärge keelge, ma arwan pa-
 remat meest ei leia ta mitte, ei tule ta mitte, no
 siis oleks suur jõledus, oma südame arwamise enne
 aegu awaldada, palju noori rahwast on selle läbi
 õnnetumaks saanud. —

Rõnda tahan ma teha, seda nõu tulin mina
 sinult saama, ja sa mõtled wäga õieti, ma soowin,
 et sinu tütar head meest leiaks, tema on minu
 tütre südame sõber, oleks nende mehed kord seda
 ka olema, siis sünniks lõbus sõpruse elu, sest elu
 ilma hea tutwa ja sõbrata on wäga wilets.

See on tõsi armas Juuli, aga meie peaktime
 ka jälle enam üks teist waatamas käima, lõbusalt
 on tänased tunnid mööda läinud, lõbusalt saawad
 naad ka edespidi olema, tule mind tihemalt waa-
 tama ja mina luban seda sama teha. —

Tänan selle eest südamest, tänan ka hea kohwi
 eest, aga kõige enam hea lahke õpetuse eest. —

Wõta heaks, suurt asja ei ole minu nõu väärt, aga wõib ju aeg tulla kus mina ka seda sinu käest tarwitan ja faks mõtlewad ikka enam kui üks. —

Pia ka minu asja hoopis salajas ehk naerame kord weel minu rumala arwamise peale, aga mis wõib südamelle teha, ta on ise suguste arwamistega ja kord otse ilma aegu rõõmustaja ja hirmutaja. —

Jah seda ta on ka minu juures, aga ta näeb tihti kaugele asja ette ära, mis muidu mu ihuliku filme ees warjul seisawad, minu juures on ikka täide läinud, kui süda rahutu, on õnnetus tulemas, on ta rõõmus, õnn oodata. Enne mo armsa poja surma waewas mo süda mind juba pool aastat, ehk häda ohku kustil näha ei olnud, ega jäenud enne rahu, kui mo laps kabelis puhkas, nüüd on ta ühtepuhku rõõmus ja ma ei tea isegi mis tulemas on, aga ma loodan väga head. —

Just niisugune lugu on ka minu juures, ka minu süda on mõnda kurtust ja rõõmu ette ära näinud, aga praegu ei ole ta kurb ega rõõmus, waid rahul, ja see on kõige parem lugu. —

Jah armas Juuli, meie käes ega wäes ei ole mitte oma elu seada, see on juba ühes nägematas maailmas walmis tehtud ja antakse meile siis kätte, ning meie peame sellega rahul olema, mõnigi tahaks kes teab mis teha, aga peab ometigi wiimaks ütleva: Mina tahtsin, aga Sumal seadis seda korda oma tahtmise järele. Meie oleme õnneliku abielu elanud, mitmed meie kooli sõpradest väga õnnetumat, ehk küll esite otse õnne rüppes neid ojuma nähti. Neg toob asja päewa ette, mis taewas meie ees märgiks on seatud. —

Jäe Zumalaga armas Marie, tule meid pea vaatama ja ole terve kõige oma hea eest!

Zumal kaasa, ma loodan sinu soowi täita, aga usun ka, et sa mind ka ära ei unusta.

Zuuli pööris kodu poole, tee peal mõtles tema: Marie juures on kõik teist viisi, kui minu juures, temal on ilusad toad, parem toade kraam, rikkalikud laua riistad, hiilgavad hõbe ja kuld asjad, tema on palju ülemal järjel kui mina waeše treiali emand, aga tänu Zumalale, meil on ka oma tuba ja oma luba, töö on mõnda raskust toonud, aga ka oma jagu rõõmu, mind kosis ka kord kaupmees, aga ma lükkasin teda enesest, ning wõtsin käetöölise wastu, noh meie oleme ka elanud, — wõlgasid ei ole meil ega meie maja peal ja wana päewade tarwis on ka mõni kopik, tänu Zumalalle, peaks aga mo armas tütar Katte hea abikaasa saama, ehk ennem oleks palju parem, kui ta hea tunnistuse saaks ja weel tüdrukul põlwe peaks, aga iga pidi on oma häda. Abielu õnn näitab ennast mõnele üks kord elus, põlgab ta esimese ära, on ta elu aeg ära põlgtud, wana neitsi. Noh ega needki nüüd kõige alatumad inimesed maa peal ole, nemad elawad weel paremaid päewi kui mõned prouad ja emandad, on neil hea koht, siis ei ole neil waewa ega muret mis maja perenaese peale rõhub. Sündku aga kõik nõnda, kuidas Zumal tahab, kes kõige asja seadija.

Sellamal ajal istus Marie kaupmehe proua oma ilusa sohwa peal ja mõtles: Zuulie on otse imeline inimene, tema tahaks hea meelega oma tüdrikat kaupmehe Ottule soowida, aga ehk küll

Kattal ühtegi wiga ei ole, ei waata wist Ottu tema otsagi. Ottu on sugu raha himuline ja ma arwan, et ta tütrete järele waatab, kes temale midagi ühes toowad. Astuks ta minu ette ja paluks minu tüdart endale, noh ega ma temale teda ei keelaks ja tühja käega ei astu tema ka majast wälja. Sumal on meie kauplemist õnnistanud, meie wdime oma filmad täna ehk homme finni panna ja meie lastel jäeb oma jägu elada, aga minu Truuta on hästi koolitud ja wist mõni hästi õpetatud mees saab teda kord korjama, tema waatab ka heal meelel nende otja, aga ime on, et weel keegi tema ümber ei lipitsegi. Üksinda kaupmees Dja on mõnda korda siin enne käinud, nüüd aga ka meie majale selga pöörnud, aga temal on weel täitsa talupoja nimi Dja ja ma ei soowiks oma lapsel seda just mitte, oleks ta ennast weel Bachiks ehk Stromiks ümbermuutnud, kõlaks palju kenam, aga ta näikse ka uuema aja raudpea olema, kes loodawad, et ükskord weel need nimed siin linnas mooduks saawad, aga nende lootus on asjata. Minu mehe isa nimi oli Kivi, aga poeg muutis teda Steiniks ümber ja nüüd ei mäleta enam keegi Kivi, waid ilusat Steini nime tunneb igaüks. Aga ilus mees on Dja siiski, wiisaka kombetega, hästi koolitud, aga sugu pehme meelega ja ilma kawalufeta, aga ta pood peab wäga hästi jooksuma ja ta wõib mõne aasta pärast tugew kaupmees olla, — ja wanal Djal on ka oma jagu raha wara, ta on oma elu päewad kogunud, omale suure maja ostnud, poega wiisakalt koolitanud, naad on küll otsekohalised wanad inimesed, aga sugula-

seks otse ei tahaks ma neid just saada — ennem siis juba Saulu, ehk see ka Maa rahwa laps on, aga tema wanemad on sugu enam poleeritud inimesed. Kõige armsam oleks mulle aga, kui mitte Dja ega Saul, waid mõni Borg ehk von Bock wäimeheks tuleks.

Neljäs lugu.

Kaupmees ja käetöeline.

Tere ka wana Joosep, see on kena, ikka ratas wurab ja põitel lõikab, laastud fargawad mööda lage, jälle piibu keha, wars, kep, wofi pulk, laste mängu asi, laua jalg ning nõnda edasi walmis, töö käest ja raha kõliseb karmannis! Sa kaupled oma jõuga nõnda kuidas mina oma nõuga.

Tere Jumalime, see on tõsi, iga üks peab tööd tegema ja waewa nägema, muidu ei seisja maailma masin korras. Sina tood rahwale kasu, et ja neile kaupa kõigist maailma nurkadeft kokku wead, mina, et ma nende tarwitusi omas ammetis täidan, kõige õnnetum on, kes ühtegi ei oska, ühtegi ei taha, tööd ei tee, waid loodab kõik head iseenesest maha tulema, ja neid on ka meie linnas oma jagu, nõnda nimetud päewa raiskajad!

Ütle parem päewa wargad, aja wargad, aga ka waranduse wargad, sest kui nemad ise ei teeni, siis nuusiwad nemad teiste jälkilt, kust midagi

ripakille on ja lõikavad, kuhu nemad külwanud ei ole. —

Ma mõistan, mis sa mõtled, aga jäta parem neid inimesi puutumata, nende korter on enam wangi hoones kui uulitsal, sest päris paika ei ole neil jo mitte.

Minewal ööl on nemad waenlased minu poodi tahtnud tükfida, aga ukse luk ei ole järele annud, on juba hästi laudu purustanud!

Seal ta on, meie linna elu läheb iga aastaga koledamaks. Wargad ja tuli teewad oma jagu tööd ja teenistus läheb kassinamaks. — Enne tegin mitme selliga tööd, nüüd aga kahe õpipoisiga ja linna maksud on nüüd palju suuremad, kui enne. Jah linna maksud kurnawad maja omanikufid, kõik ametnikud tahawad suuri palkafid, kroonu tahab oma jagu, linna ülespidamine tarwitab oma jagu, üks tuhat sinna, teine tänna ja kui aasta mööda, on linna raha kot ka tühi, pealegi on meie linnal suured mõijad ja wallad, aga kus fisse tulekut, seal on ka wälja minekut. Mina maksin enne oma maja eest 20 rubla aastas, nüüd üle 50., enne maksin kauba luba kirjade eest 100 rubla, nüüd 300, kõik on poole kallimaks läinud, aga fissetulek väheneb ka minul ja mõnigi kord wärifeb süda, mis wiimaks meie elust peab saama?

Tasa armas Stein, meie saame weel ikka läbi ja elame weel büürgeri elu, aga seda teab Jumal kuidas meie järel tulijad sellega õigeks saawad, wõi leiawad nemad uusi tööd hallikaid, uusi inimese keha töidu olufid, wõi tuleb mõni sõda wõi katk ja teeb maa jälle puhtaks, sest minu isa rääkis, et siin

weel kord väga vähe inimesi elanud, aga nüüd on neid kõik kohad täis. —

Mina arvan, et siin weel perekam rahwas kord on elanud, sest juba suured ehitused näitavad seda. Ma olen tihti Toomimäel wana kiriku kantsisid waadanud, üks ole töö? Meie põlw ei tee niisugusid enam! aga väga kahju et seda ilusat kirikut enam ei ole ülesse ehitatud ja mäe enda kallal on ka hirmsad tööd tehtud, sest loodud ei ole ta nõnda mitte.

Kes seda kõik teab, wanad ajaraamatud räägiwad wist sellest, aga seda teawad üksi hästi koolitud inimesed, meie sugune näeb weel mõnda, mõtleb oma mõtted seal juures ja peab wiimaks hoopis wait jäema. —

Need suured tööd on kõik kipi walitsus walmis teinud, preestrid ja rüütlid paniwad rahwale rangid kaela, töö peale ja see pidi läbi ööd tehtud saama, ehk muidu kargles nahk piits mõõda keha, mina waatan nende suurte tööde otsa, kui were oja samaste otsa ja mõtlen: „Siin on waewa nähtud, siin on tööd tehtud, aga siin on piitsa palka maksetud, mõib olla et ma pattu selle juures teen, aga wägise tuliwad need mõtted minule. Aga kes wana asju jälle hauast hakkab wälja kiskuma, meil on oma asjaga küllalt tegemist. Meil on oma rahwa hulgas mitmed erakonnad, mitmed parteid, kus ainult ühte waja on, kus iga üks ühte teed peaks käima, isamaad armastama, tema eest tööd tegema, oma lapsi kalliks pidama, aga meie hoia me lahku käime kdrwalisi teesid piame mõerast kalliks. Sina teed väga head tööd, aga mõeramaa oma peetakse kallimaks ning auustakse enam. —

See on tõsi, ka meie Tartu linnas on wõeramaa tööde armastus suur, mõnda korda pean oma tööd wõeramaa tööks kiitma ja siis ostetakse ja maksetakse paremad hinda. Seal on jalutamise kapid, olen kōik ise teinud, aga nüüd müin wõeramaa nime all, siin need sigari hoidjad nõndasama ja palju muud asju, meie inimesed ei maksa ju töö osawust, waid töö nime tihti. —

See lugu on ka kauba juures armas Soosep, ka meie peame seda tegema ja oma maa kaupa wõeramaa kaubaks kiitma, siis lähed, aga juba mitmed küsiwad oma maa asjade järele, aga õieti öölda on meie maa weel wäga waene kōsi tööst ja wabrikuteest, näituseks meie Tartu, Tallinna ja muis siit maa linnades ei ole ühtigi suuremat kōsitööde ega riide kaupa saada. Wäga oleks soowida, et siit rahwas ennast ühendaks ja midagi hulga wiisil hakkaks tegema nõnda kuidagi seda wõeral maal sünnib. —

Kes peaks selle poolt hakatust armas Stein tegema? Nüüd waewab iga üks isienast, aeab päewast päewa läbi ja ei muretse teise eest, wõid olla, et aeg seda teiseks muudab ja parandab. Linna inimene peab kōsi tööst ehk kauplemisest elama, muud ei järele kōskmise haridusele üle. Maal on põld ülem asi, kes tema suust kōige enam loomu wäe jõudu wälja imeda jõuab, on kōige parem põllumees, kelle kōige ilusam kari, kelle lehmad kōige enam piima ja wõid annawad, need on kōige tugewamad peremehed; linnas jälle need kōige rikkamad kodanikud, kes oma töö ehk kauplemisega kōige enam kasu jõuawad saada. Rabelema ja rakendama peab igauks

ja mida paremast keegi seda mõistab seda ülemaks peetakse teda sugukonnas. Meie aeg ei ole enam mädaga ega piigi jüü aeg, vaid meie aeg on töö ja kauplemise aeg. Kes tööd teeb, saab süia, kes laiskust peab, kannatagu nälga. Eks ole nõnda?

Töö on kõige hea elu aluspõhi, aga mõnigi mees teeks kes teab mis tööd, aga ei ole teha, ehk ei mõista teha. —

See on õigem, et iga üks tööd teha ei mõista, kes teda hästi mõistab, on veel leivamees, sellepärast oleks väga soovida, et rahvas oma lapsi hästi ja õieti tööle õpetaks. —

Preisimaal peab iga kuninglik sugukonna liige ühe käetöö ameti hästi ära õppima ja alam rahvas muidugi nõnda samagi, see on suur töö auustamine; aga meie juures ei taha ameti meeste lapsedki enam heaga tööd teha, vaid loodavad kas raha ehk ülema õpetuse poole, aga mõnikord juhtub õpetud mehel õnnetus, ta kaotab leiva ja wara, ning siis on häda koha väga suur, kui hea on siis, kui amet aitab ja ega ametit kottis kanta!

Sellest tean mina ühe loo rääkida: Üks õpetaja sai äkitselt ametist lahti, oli kes teab kuidas eksinud, raha ei olnud waesel mehel, esite aitaswad ameti wennad sugu, aga ka nendegi süda jäi külmaks, nälg tükkis kätte, aga seal aitas amet. Oma studentimise ajal oli tema ühe kella tegija juures ametit õppinud, ta läks mõerasse linna ja hakkas tdeste kella tegijaks, toitis oma lapsi sellega nii kaua, kunni viimaks jälle oma ameti kätte sai. —

Niisugusid asju tuleb tihti ette, väga tihti ette, olen ise kord klaveri stimmimisega, see on healte

seadmisega ennast toitnud, mitmed peavad kinksepa, teised sadulsepa j. n. e. tööd ette võtma, aga üldse on hea, kui inimene midagi mõistab. Minul tulewad nüüd pulmad pea pidada, ole nõnda hea ja walmista mulle kaoks lõnga ferijad, tahan neid oma tütrele kaasa anniks anda, aga niisugused kui, seal üks walmis seisab. —

Kas tahad siis tüdrt mehele panna?

Mis teha, kui seda peame kord ka tegema, oleme kord ka ise ühe tütre wanemate majast ära toonud.

Kas tohin sinu wäimist teada?

Minu tütar läheb kaupmehe Th. Djale, tunned teda küllalt.

Siis peab sulle südamest õnne soowime, Dja on minu teada wäga auus noor mees ja nüüd weel peremees, oma poodi omanik, ja kui noored rahwas üksteist hästi armastawad, noh siis on kõige parem.

Minule oli asi otse wastu meelt, mo tütar on weel noor ja oleks teda tua iluks weel kaua hoidnud. —

Wist nii kaua, kui teda wanaks neitsiks hakatakse kutsuma, parem noores edasi minna laska, kui wanas kahetseda!

Ja iga kord ei tule mitte kaupmees Dja kosja asjaga ukse peale koputama. Millal oliwad siis kihlused?

Heila õhtu poole tuli Dja meile, aeas ühest ja teisest asjast juttu, jäi kord minu tüdrega nelja filma alla rääkima, ja kui meie jälle nende juurde tulime, langesiwad nemad meie kaela ja palusiwad meie õnnistust. Püikle wastu mis tahad, aga

wiimaks pidime järele andma ja täna teab juba igauks et nemad pruut rahwas on ja mis weel imelikum, nemad tahawad pulmad juba suwište pühal teha, aga mitte minu majas, waid otse wõeras ja ühe oma sõbraga ühel päewal, sellest ei jäta Dja sugugi järele. Tema sõpra ei nimetanud ta weel mitte, sest see pidada esite nende päewades peigmeheks saama. Minule on ahi üsna imeline.

Dja juurem sõber on kaupmees Laul, ka wäga õiglane mees, aga kauplemises ehk weel tugewam, kes teab kelle majasse see siis sisse astub. Noored neitsid rõõmustage! Sa isad hoitku kaasaande kottid wallali!

Seep see isade ülem kurwastus on. Olen ma tütarit kaua aega foolitanud, palju tema peale kulutanud ja nüüd ole nõnda hea ja maksja weel peale kauba, et temast lahti saad.

Palju lõbusam oleks kui meite tütarde eest weel maksetaks, aga mis wõime kord maailma seadusega teha! Ka sinule armas Joosep tulewad ehk pea need samad päewad kätte, sinu tütar on ka nende aastates, wiisakas inimene, no teda näha ke ka warji.

Jäta pilkamine järele, armas Stein, rikaste tütreid wiia ke ära, aga waeste peale ei waata keegi.

Ega sina Joosep siis waene ole! sinul on maja ilma wõlata, töö toob iga päew raha sisse ja oled wana päewade peale ka mõelnud, ja oled rikkam kui mina ehk mõni muu!

Minu rikkus on minu töö, seisab treiratas, seisab sisse tulek, aga kui sina ka jängis magad, toob pood oma jagu sisse.

Raua ei tohi mina ka seal magada, sest kus peremees puudub läheb asi kohe metsa. Olen mina ise poodis, on sisse tulek suurem, olen ma mõne päewa ära, kohe auk taga — ehk ma oma poe sellidelt sugugi kahtlust südames ei kannan — aga kus peremees puudub, on elu kadunud. Seal on nüüd kaupmees W. tema jättis oma poe sellide hooleks, käis ise muus ammetis ja enne kui märkas pidi ta poe ukseid kinni panema, seepärast ütlen mina iga kord: Tahad sa edasi jõuda, siis ole ise igal pool ees ja taga, waewa ennast hommikust õhtuni, siis ei järele ka õnnistus tulemata.

Mõne inemise ettevõtmise peal hingab aga needmine, kõik läheb nurja, tehku ta tööd kes teab kui palju, aga edasi ei sa tema.

Jumalaga armas Joosep, kui pulmad teen, siis ole oma perekonnaga valmis tulema, sest meie oleme wanad tutwad, ja mina kutsun aga kõige tuttavamad peale õpetaja ja kõstri oma majasse, ehk parem öelda pulma majasse, kui Dja tõeste oma jonna kinni peab ja oma sõbraga koos pulmad võeras majas peab.

Täna väga ja soovin tütrele tulewikusse head õnne, külap minu teine pool minu tütreaga pea õnne soovima jooksewad, naesed on ju väga uudisise himulised. Aga teises tuas kuulufse naesterahwa naeru, kes seal peaks olema?

Ma waatan sugu üle uks. Koh seal ta on, minu tütar on ise meile tulnud, ta ei jõudnud oma õnne kauaks enda põues pidada peab, seda sõbra südamesse poole wälja walama. Kuule kuidas nemad seletawad.

Seletagu nemad peale, aga mina pean kodu minema, mõne päeva pärast pean Peterburgi linna sõitma kaupa tooma, nüüd on kõige parem sisse osta ja selles kunstis seisab kaupmehe kõige ülem mõistus, kes hästi sisse osta ei osta, ärgu hakatu kauplema, wälja anda ja müüa wõib iga üks, kell wähegi libe keel ja kerge jalg on.

Wanad tutwad lahkusiwad, aga astume sugu noorte neitside kambri ja kuulame nende juttu.

Truuta surus oma sõbrana Katta armastuses wastu rinda ja ütles: „Katta, ma olen enne pruudiks saanud kui sina, ehk sa seda ehk ka salajas oled, aga mina olen ennast Djaga kihlanud.

Tuhat Dnne, seda ma armasin, nõnda pidi see sündima, aga nii pea ei lootnud mina seda weel ette tulema. — Aga nüüd räägi kuidas see ometegi sündis!

See on kerge seletada. Heila õhtu poole tuli Dja väga peenikeses riides meile, juba esimesest teretamisest märkasin mina, et temal isesugust olekut jüdames kandis, ta andis mulle kät aga see wärises, ta ise punastas, otsekui oleks ta kohtu ees, ta rääkis väga lõbusaste, tegi palju nalja ja isa ja ema pidiwad rõõmu pärast otse naerma, nii ise loomuliku ei olnud keegi teda näinud. Peale kohwi jooki jäime sugu üksteise suure tuppä juttu puhuma, enam ja enam keeras ta armastuse radadelle, korraga tõusis ta ülesse, wõttis mo käe pihku ja ilma et temale wõisin wastu seista surus ta mind oma tugewa rinna wastu ja küsis: „Truuta luba ennast minule abikaasaks! ma palun kohe wastust!“ Katta, mo süda wärises sees, mo jõud lõppis otse, tema

rinnale langesin mina ja ma arwan, et ma temale jah ütlesin, sest ta rufus mind weel kõwemalt ja musutas mind küll wäga palju. Ma ärkasin otsekui unest, isa ja ema seisiwad ristis kätega meie ees ja meie langesime nende ette põlwili, ning nemad õnnistasiwad meid. Armas sõbrana, mo süda on täis igatsust, ma tahaks ühte puhku nüüd üksinda tema juures olla, ta on mulle tõeste armsaks läinud, wäga armsaks, peaks see sugune armastus elu otsani kestma, see tundmine on taewalik! Mo terwe mõtte fogu seisab nüüd tema juures ja ta on wäga lahke, lõbus, rõõmus ja rahul. Me' ei oota muud kui pulma päewa ja tulin find omale pruutneitsiks paluma.

Tänan wäga, aga minul tuleb ette, kui ei saa mina mitte sinu pulmal pruut neitsi olema, iga fõrd, kui ma selle peale olen omas südames mõelnud, tuleb mulle iseäraline tundmine peale, mis sugune, ei tohi ma sulle öölda, paha ei ole see mitte, aga sinu pulma päewal tahan sulle seda öölda.

Sina oled ikka imeline! Wanemuifest tülles rääkijid mulle ka iseäraliku juhtumist ja tänapäewani ei seisa enam ühtegi selle taga, kadus õhtu, kadus tundmus, kadus sala fofistaja, kadus armu leek ja kurw süda jäi järele.

Kõik on hoopis teisiti, kui sina arwad, kõik, kõik, aga ma ei wõi sõnagi sulle rääkida, ehk küll sa mu suurem saladuse sõber oled. Mo süda teab palju, mo süda tunneb tulewikku, aga ma pean südamele riivi ette tõukama ja sõnu suhu weel surretama. Nii palju pean ja tohin sulle öölda, et see sala fofistaja weel ükskõrd ennast näitas, oma

felle õhtu tegu andeks palus — — aga enam ära nõua; üht uudist pean sulle ometigi teatama: Mõõsu Mõõkel olla peigmees, tema lipitses kaua minu ümber, aga tema vastu seisib mo süda ikka külma.

Sa oled iseäraline inimene, ehk juba salaja kihlatud pruut ja enne kui veel mina, kas võin sinule õnne soovida?

Pruut on iga noor neitsi, aga minu elu rada üle valitseb suur saladus, peaks ta pea päeva paistele astuma, iga ühele teada saama. Naerma saad sina, naerma saab so tulewane abikaasa ja mina ise saan tantsima. —

See on imeline kuulutus, väga imeline, kuuluta siis oma saladust pea, aga tule minu pulma!

Sinna ma tulen, kui ma mitte haige ei ole! aga pruut neitsiks mitte. — Küll ja näed, et ma seda olla ei võdi!

Siis tule oma noore mehega, — aga ära tulemata järe, suviste wiimsel pühäl saavad pulmad, aga minu peigmees tahab neid oma sõbra pulmaga ühel päeval ja ühes majas pühitseda, aga sõbra nime ega tema pruudi nime ei annud ta meile teada, tulewik saada seda kuulutama. —

Katta naeratas isesuguselt ja ütles: Tulewik toob palju päeva ette, mis olewik warju waipa alla veel finni katab.

Kaua rääkiswad sõbrana, jõidwad koos kohwi, kus juures ka Katta wanemad Truutale õnne sooviswad ja tema õnne üle rõõmustasivad.

Rõõmus rõõmsatega olla, on inimese ülem õnn, aga rõõmus kadepuses olla on tema inetu pool. — Rõõige inetum on inimeste elu, kui nemad seljataga

üks teise nahka nüliwad, üks teisele hauda kaewawad ja mööda minnes oma ligimese peale jöllitawad, ehk nemad küll sinu ees otse mee maguduse kombel ennast näitawad. —

Meie Eesti rahwa juures on ka seda wiga mitmes kohas väga suurel määdul leida, et teise tua esine puhtaks pühitakse, teise majas ja südames kõif korda seatakse, aga oma enese hoow on musta täis, oma enese tuba seisab kõige korratumas olekus, oma enese süda kõige alatumas riistiinimese olekus. Kristus on selle poolt kangeste tööd teinud ja ikka ja ikka näidanud, et meie iseenele kallal kõige enam tööd peame tegema, oma enese wigasid kõige enam nägema, oma enese südant kõige rohkemalt tundma õppima.

Ratta hoidis seda käsku kõige enam oma silma ees, tema ei mõistnud naljalt kohut ega wisanud kiwi kellegi peale kergel wiisil, ka elu wiisides langenud õdede peale mitte. Ta oli oma loomu poolest tasane, mõistlik, aga kärmas tööinimene ja Jumal oli temale ilusa näo, kenad filmad ja kõrge looduse annetega kena keha annud, teda wõis täielikult neitsiks nimetada ja ka Truutal ei puudunud ühestki looduse annist. Meie jätame neid oma seltskonna rõõmule ja waatame sugu ühe iseäraliku elusse.

Wiies lugu.

Radeduse maja.

Mõni maja Th. Oja kauplusest elaswad kaks õde oma emaga. Nende isa oli oma elu ajal parksep olnud, hea summa raha kogunud ja seda oma lastele pärida jätnud, kes nüüd ilma mureta intressidest elaswad. Nis maja, ilus aid, ilusad riided, hea söök oli neil iga päew, aga ei ühtegi tööd. Nende kahe õe ja ema ülem töö oli Tartu linna uuemaid juhtumisi jahwatada, iga ühe juures ennem laita, kui kiita. — Mõni kord nähti nende juures mõeruspidualid ja mõni kord keerutadi tantsu lugesid, aga kõige pahem lugu oli see, et keegi neile neitsikestele kosja ei tulnud, ehk küll wanem 35 ja noorem 30 aastane neiukene oli, ning et iga üks ju teadis, et siit midagi saada mõis. Oma näo ja keha moodu poolt ei olnud nemad sugugi laita, aga küll oma suu poolt, seda pidaswad nemad kõige maailma ja tema inimeste kohtu mõistjaks. Jahwatus pidi ikka käsil olema, ja kui see puudus, siis taplesiwad ehk pidaswad kõik kolm kassi wiha. —

Täna oli neil isefugune päew. Ema tahtis õhtuks mõerufelle minna, wanem tütar, Elsa, kontfertifertise, noorem käsitöölise kogusse pallile. Selle üle tõusis riid, ükski ei tahtnud kodu jääda, riiust suur wiha ja sõnelemine, ja lõune söögil oliwad kõik kolm haiged, ning wana kõogi ja tua tüdruk ei toonud lõune toitu laualegi. Kõogi Maie tea-

dis aga niisugustel juhtumistel jälle head meelt warfi jalale seada ja jahwatuse weškile uut teri mu-retseda. —

Täna oli temal suur uudis südame peal. Turul oli tema kaupmehe Steini kõõgi tüdrukuga kokku juhtunud ja sealt Truuta preili kosja lugu kuulnud. Kodu tülles aga pidas ta seda weel salaja ja tah-tis lõune söögiks lauale kanda, aga nüüd istus iga üks omas kambri ja norutas pead. Maie teadis ka selgeste, et noorem õde Liisa väga kaupmehe Dja järele wahtis, mõnda korda temaga magusat juttu oli ajanud ja kõik oma kaupa tema poodist ostis ja Dja oli ka väga lahke ja mahe, kui iga kaupmees neiude vastu, olnud. Liisel oli lootust ja see lootus kaswis iga päewaga, ta teadis aga Th. Djast head rääkida ja kui ema ja õde mõni kord selle mehe ukse esist pühkima hakkaswad, seisis Liisa nende vastu. —

Kõik seda teadis Maie, sellepärast astus ta peale selle, kui ta ise lõuna sööki oli lõpetanud, Liisa kambri, kõhatas, sügas puusa luud ja ütles: Liisa preilina, teile on minul suurt kurptust kuulutada!

Mis siis, mis siis! Kas minu weik,el Bellal wiga sündinud, wõi on mo kena kasfikene otja saanud, aga ei, need mõlemad loomad magawad ju minu woodis.

Ei auus preilina, ma arwan see saab teile üsna suur uudis olema. Kaupmees Steini tütar Truuta on kaupmehe Th. Dja pruut, eila õhtu on kihlused olnud ja pulmad peawad pea saama! Aga preilina, mis teil wiga? Jumala pojuke, püha ristike! Appi!

appi! Siisa preilina sureb praegu! Elsa jooksis koha sinna! Too külma wett, mis sa wahid Maie, too äädikat! Mis wiga peaks siin sündinud olema? Ema jooksis ka juurde ja nüüd õeruti Siisat, aga juba enne kui Maie külma weega ja äädikaga appi jõudis, tegi Siisa filmad lahti ja kisendas: Eh. Dja on Steini mampsi peigmees, eila õhtu on kihlused olnud! — Eks ma öölnud, Dja on tembu tegija, Dja on kawal madu, Dja on ussi meelne! Nüüd pead seda uskuma! sa tahtsid tema abikaasaks wist saada, seisid ikka tema eest, sõõtsid ja jootsid teda mõnda korda auusaste, kantsid kallist raha tema poodi, ja ta ei waata so otsagi, ehk küll sinu suu ees üsna libe ja mahe oli. — Kell õnne ei ole, sell ei ole — aga mis sa tema tühja pärast nüüd minestad — meil on raha, meie wõime wõime ka ilma temata elada, aga Djal puuduwad igal pool näpud põhja. —

Ega Siisa Dja pärast minestanud! armas ema, selle hilp haraka pärast minestada oleks jõledus, temal on wist mõni haigus, peame ehk koha tohtri järele saatma.

Minul ei ole ühtegi wiga, ütles Siisa kahisewalt ja filmad keerlesiwad peas, otsekui otsiksid nemad kurja tegija järele. —

Maie too lõune sõõk lauale, mo seespidine on tühi, ütles ema.

Maie täitis kasku ja pea istusiwad kõik kolm laua juures ja neelasiwad toitu alla, aga nüüd wõeti ka noorpaar hästi käsile. Truutule loeti kulli küüned ja ahwi hambad, tema waejele ei jäetud mitte terwet hilpugi ihu peale, kõik kisu, rebiti

puruks ja mida ülemalt keegi asju seletas, seda enam kõlas naeru hoog. Oliwad nemad waeße neitsiga walmis siis wõeti tema peigmees käsile ja sellele ei jäenud mitte habeme karmugi enam lõua alla. Petis, walelik, salakoi, pilkaja, õõsini ümberlendaja ja kes teab weel mis muud ja nüüd ei seisnud Siisagi tema eest, waid aitas kõige pealt ja selle loe jutustusega läks aeg nii hõlpsaste edasi, et iga üks oma tahtmise ära unustas ja täna õhtu kodu jäi. Pealegi kutsuti mõned maja tutwad õhtu söögiks kokku ja siis wõeti uudis õieti käsile, aga mitte üksi noor paar, waid ka muud inimesed sorti hästi läbi, ega jäetud mõnele ühtegi juukse karmagi pähe. —

Ülepea on Tartu linn tagaselja sorijatest puhas, siin jäewad sündinud lood warsti waipa alla, aga mõnes weikses alewis on need juhtumised igapäewased weretuksumised ja mis ühes kohas juhtub, sellest tehakse warsti taewa kõrgune tuli. Igaüks loobib omalt poolt puid, hagu, eli ja raswa tulesse ja mida hirmsamalt ta põleb, seda rõõmsamad on rahwas. Kõige õigem oleks aga, kui igaüks isienast enam tundma õpiks ja oma südant ja keelt walitseks, siis jäeks palju kahju maailmas tulemata. Kõige teiste inimeste elu loo kallal jahwatajatele oleks minul seda südamesse hüida:

„Urge mõistke kohut et teie peale jälle kohut ei mõisteta; sest mis inimene külwab seda tema ka lõikab“

Kohut on ferge mõista, wäga ferge, teise wigasid näha, neid päewa ette tuua, aga iseennast tunda, wäga raske. Mitmed inimesed saawad otse wäga

wihaseks, kui nende enese wigasid sugu puudutakse, kui nende eneste peale nende kuuldes õiguse põhjul kohut mõistetakse.

Mis peaksiwad aga inimesed tegema, kellel üh-tegi tööd teha ei ole?

Kellel mitte oma enese kasuks tööd waja teha ei ole, nendele annome nõu et nemad seda oma li-gimeste kasuks teeksiwad. Tartus ja igas linnas on põhjatu hulk wafsid inimesi, kes ei tea kuidas eluga päewa õhtusse aiada jõuawad, aidku nende häda wähenhada, nende lapsi õige teele saata, nendele tööd muretseda, neid wafsid kui mitte jõuga siis ometigi sõnadega trööstida, see tooks ehk mõnegi majakonnasje rahu ja õnnistust. Lugegu niisugused inimesed parem häid raamatuid, käigu hästi jalu-tamas ja pidagu suu liigudamist õiguse asjade üle, aga mitte tühja sorimise kallal. Kõigil naeste-rahwal ei ole mitte õnne naaseks saada, ehk nemad küll Jumalast selle peale loodud on, aga kes ka meheta, woiwad sugukonnadelle weel suuremat õn-nistust tuua, kui need, kellel mehed on. Inimene wõib igal pool niisama hõlpsaste kasu saada, kui ka kahju, meie oma tahtmine peab aga kasu kahjust lahutada oskama.

Meile tuntud kadeduse majast jooksis tihti suuri pahandusi wälja, nii et neitsid mitte üksi oma keele peksmise juurde ei jäenud, waid ka sala ilma nimeta kirjased kirjutasiwad, kus mõnda õigust aga ka mõnda ülekohut ja otse walet juurde lisati. Peale õhtu söögi istus Liisa preili weel kawa kirjutuse laua taga ja walmistas sala kirju, mis siis linna posti läbi Djale ja Truutale kätte toimetadi.

Tema tahtis noorte rahwa õnne rikkuda ja siis weel noota Dja järele wisata, kui palju see aitas, saame pea kuulda. Rahutumaid tundisid aga walmistasiwad need kirjad kirjutajale kui ka lugijatele ja Saadanas tegi mõnegi südame sopi sees tööd, et head maha kiskuda ja oma waenu seemet asemelle külwata. --

Ka meie Gesti rahwa hulgas on selle poolt suur wiga, et kui noored hinged üksteist juba leidnud on, üksteisele truuust lubanud, siis esite nende peale tormi jookstakse, ja kes pilliroo sarnatsed on, need langewad. Mitmed kuulutakse kirikust kolm korda maha ja ometigi jäewad nemad lahku, mõned lähewad laulatuse altari ees lahku, mõned saawad selle läbi eluks ajaks õnnetumaks ja see on kõige õnnetuse isa kõige ülem tahtmine, et ta hästi palju umbrohtu inimeste sugukonnasse külwata jõuab. Kõiki inimest kiusatakse, aga õnnis on see kes kiusatust kannatab ja ära wõidab. —

Kuues lugu.

W a g a ö i s.

Kes on Gestlase kõige suurem waenlane? Tema töö ja tallituse jala kammits? Tema kõige suurem muda sisse rõhuja? Tema täieline rikkuja? Gestlane ise! wäga walus on nõnda minul kohut mõista, aga elu, igapäewane elu näitab seda. Siin

ma olen nüüd kui narr! Gestlased on mind linna-wolikogusse walitsenud, et nende eest seal seisma pean, nende kasu nõudma, neile head soowima, aga kõik mis nende kasuks seal ette wotan, lükatakse tagasi, pörutakse maha, tallatakse jalge alla ja üksi mitte Saksa kaaskodanikutelt, waid just Gestlaste enese meestelt. Wõtku teid ja teie suud, kui teie teda turu peal küllalti mõistate laiutada, aga tuleb õiges kohas sõna rääkida, jäh seal seisab ta finni kui lukkus, ehk naad ei tule nõuukogussegi, kuidas tänane lugu õpetas. —

Gesti koolisid on linnadesse waja, seda tunneb ja teab iga laps, aga lähed ja neid linna walitsuse käest nõudma, siis on see wastu, tahad ja küsimist nõukogu otsuse alla tõmmata, seal seisawad ka Gestlased ise wastu. — Kes peab neid neile siis ehitama ehk muretsema? Wõi loodate neid taewast maha sadama! Ei kulla rahwas, mis ja enesele soowid, seda pead ja ka ise eneselle muretsema. Tahad ja oma sugukonnast õpetajad kirikusse! koolita oma poega selleks ja pane neid siis ammetisse. Tahad ja oma keeles koolisid! Ehita maja, seada oma sugumees ammetisse, aga ära looda et sulle kõik peab kui imewa lapsele ikka ja ikka suhu topitama!

Niikaua, kui ja kõik teiste käest loodab ja ootab, ei ole ja kellegi peremees, waid ja oled täitsa sulane, kui finul ka terwe mõisa käes oleks ja iga rahwas kes oma ülespidamist teise rahwa käest loodab, on weel nii kaua teise rahwa sulane, kui kaua ta teise rammust elab. —

Meie sugu rahwast elab palju enam linnades,

kui muu sugu rahwast Baltimaal, aga fiiski ei osta nemad Keisri armu nõu mis neid jalale aidata, püiab, sugugi tarwitada. See on selge häbi, tuhat korda öölda otse pimedus! Aga kes paneb sõgedelle meele pähä? Häda saab sind, rahwas, weel õpetama, kui sa muidu õpetust ei wõta. — Ja niikaua jäed sina jalge aluseks, kui kaua sa iseennast tallata lased! Ei walitse ja oma hulgast õigid mehi linna walitsusesse, siis ära nõua neilt ka midagi, waid oota mis sulle mõnikord tilgakene maha tilgub. Mina olen wäsinud, iga kord asjata asju ette toomast ja nõnda wäsinud ka muu linnades Eesti mehed, kui neid keegi ei toeta. Waadake kuidas Saksa rahwas siin maal kokku hoiab: „Üks kõigi eest ja kõik ühe eest“ on nende pea mõte, tegu ja tahtmine, ja see on väga õige ja kiidu wäärt. Langeb üks nende hulgas hädasse, siis on teised kui sipelgad abiks ja kisuwad teda august wälja, kannatab üks, siis kannatawad kõik, röömustab üks, siis röömustawad kõik. Ühe auu on kõikide auu ja ühe häbi on kõikide häbi, ja see on mehine, nõnda peab see olema! Aga juhtub Eesti laste hulgas keegi hädasse, siis hirwitawad weel teised pealegi hässidades: paras, paras ja leiawad weel enam süüsid, kui ta iial teinud oli. — Ja see on tähendus ja teadus, et Eesti lase omast sugust ühtegi ei hooli. — —

Üks väga suure mõistusega mees ütles mulle korra: Miks ei ole Soome rahwa sugud mitte kuningriikisid rajanud? Ma ei teadnud temale ühtegi wastata ja ta wastas ise: „Soome sugukonnad ei mõista ühendust pidada, nemad on oma pea-

lised—igatiis tahab oma kuningas olla, ja oma tahtmise järele elada, ühe pea alla ei sünni nemad mitte, kui neid ka pihu täis on.

Ja seda sugu näitab ka terve Eesti elu. Maha lõhkuda mõistavad veel mõned, aga ehitada, ei seda kunsti otsime asjata. Ehk saab tulewik ühendust tooma, olewikus võib seda tulega otsida, aga mitte leida.

Aga mina pean ennast ühendama, pea ühendama oma armsa Kattaga, ma olen temale kirbu kõrva pistnud, kes teda enam rahuga magada ei lase, ma pean seda sealt altari ees wälja kiskuma ja rahu tooma õiele. Täna, weel täna peab ta oma wanemate ees minu omaks saama, ja ma usun, et need selle wastu ei seisja. Mu sõbral on juba kihlused peetud, ta on õnnelik peigmees ja meie pulmad peavad ühel päewal saama! Aga kui nüüd wanemad võre ette liikkawad, ehk Katta ise mind ei taha; aga ega ta muidu mulle nii armsaste andeks ei oleks annud. Wanamuisel saalis jalutades palusin oma pattu minewal pühäl andeks, et kord tantsu õhtul Katta pea julgesin kinni pidada ja kõrwa sisse midagi sosisitada. Oh kuidas rõõmustas neiu, kuidas ta palged lõkendasiwad, kuidas ta heal wärises, armastus wälkus iga filmapilgutamisest ja seda peaks mina weel maha jätma. Ei Paul, täna kosja! Sull on maja ja wara. Sa wõid naist ja lapsi toita, kui Jumal neid sulle annab ja kui ta sind kõige häda ja kahju eest hoiab, aga poisimehe põlwe ei taha mina enam pidada ja Katta on nüüd parajas wanaduses — ning mina ka. Tänapäew õhtu saab mind õnnelikuks

ehk õnnetumaks tegema, sest Katta on kulla tüf ehk küll tema isal suurt wara ei wõi olla — — aga wara järele ei lähe mina, waid hea abitaasa järele. — Minu armas ema teab seda, ta käis kord mu tulewase armukese majas ja temale kõlbas ka see neiu kõige enam, edasi see pärast Saul, laula täna öieti et so laulu wiis Katta südant igaweste liigutab.

Jätame teda riide panema ja astume sugu ajaks Katta majasse. Täna on noor neitsi ime rõõmus, ta on ennast iseäralikult ehitanud, oma parema kleidi selga tõmmanud, oma juuksed ilusaste palmitsenud, ennast iga wiisi korraks seadnud, tihti wahib ta akna poole, otsekui ootaks ta midagi. Mitu korda küsib ema: Tütar, keda sa ootad? Seal otse kui ehmatas tema ja ütles wärisema healega:

Ei kedagit armas ema!

Ja ometigi ootad sina!

Usu mitte kedagit, aga mo süda on täna rahuta, otse kui tuleks tundmata külaline majasse, ma olen sellepärast ka kõik korda seadnud, et meid korratumas korraks ei leia.

Minu juures on see ka mõni kord nõnda olnud, aga, tühi tuli majasse.

Minu juures tuleb see täna esimest korda ette, ja kui keegi ei tule, siis petab mo süda mind, aga ma ootan Truutat, tema lubas mind pea waatama tulla, aga tänapäewani weel mitte.

Truutal ei ole enam aega, tema on nüüd õnneline mõrsja ja neil on oma armukene iga õhtu oodata. —

Kas sina ema ka kord ootasid?

Ja muudugi, meie pruut aeg oli küll lühikene, aga siiski mäletan ma tihti seda aega ja soovin, et ta iga mõrsjale nii sama südamesse jäeks. — Elu kewade õitseb ükskord ja kui ta ilma maruta mööda läheb, jätab ta ilusa suwe ja sügise järele, mõnele on ta aga hirmus tormiline ja mõne elu laew läheb selles hukka.

Kas sina kaupmeest Otto Laulu ka tunnud?

Miks ma ei tunue, olen mõne korra temaga Wanemuise saalis tantsinud, on õige kena inimene!

Kuida on tema sinu meele järele?

Katta punastas jugu, kogeles ja ütles: Ma ei tea armas ema, mis sina sellega öölda tahad. Ottu on rikas kaupmees, wiisakas noor mees ja kui tema ka ei tea kui minu meele järele oleks, ei sa wist suurt sõrpuust meie wahetele sündiua, aga ta on palju lõbusam, kui keegi muu seal selts konna.

Üks kõlistab ukse kella, mine tee lahti, wist tuleb sinu oodatud mõeras Truuta.

Katta kargas ülesse, waatas kord peeglistse, filitas pead ja tegi ukse lahti.

Kui puu post jäi ta seisma, Otto Laul seisis tema ees.

Tere armas kõrgeste auustud preili! Kas teie wanemad kodu on? Minul on nendega väga hädaste rääkida! Ottu sirutas käe Katta poole, kes oma lahkeste aga ellaste Laulu kätte pani. Laul aga surus teda kõwaste, waatas imeliku terawusega tema otsa, et noor neitsi filmi maha pidi lööma, kät lahti tõmbama ja teise tuppa jooksuma!

Armas ema, kaupmees Ottu Laul on siin ja

tahab teiega kokku saada, temal olla palju teiega rääkimist.

Meie teada ei ole temal ühtegi rääkimist, aga ehk tahab mõned tööd tellida, mine palu teda tuppa astuda.

Katta jooksis ette tuppa, kus juba Laul üleküue ära oli pannud ja väga ilusas peenikeses riidis fisse astumise luba ootis. —

Palun teid fisse astuda. —

Nüüd räägiti kohe ühest ja teisest päevalikuist juhtumistest, Laul palus andeks, et julgust võtnud nende majasse astuda, aga asi ei parata paremast, ta pidanud tulema. Temal olla palju tööd tellida ja mõnda muud ka südame peal. Siis kargas aga jut kohe ühe ja teise linna tarvituse peale ja jooksis väga lõbusaste, kuni ka isa töötoast fisse astus ja uut imetsemist ühes tõi, et ka kaupmees Laul kord tema majasse juhtunud. —

Korraga tuli üks töötelli ja treial Joosep pidi ära minema, ema läks sahvri wara vaatama, sest mõeras nähti pitkalist juttu puhuma ja ehk õhtuks jia jäema. Noored rahwas seisivad üksi!

Mull on teile armas Katta täna palju, väga palju südame pealt maha puistata, kas lubate, et seda üksi teie kuuldes, wõi ka teie wanemate kuuldes räägin!

Mull oleks armsam, kui teil midagi mulle öölba on, et teie seda minu wanemate ehk ema kuuldes ütlesite, sest mull ei ole nende eest ühtegi saladust ja ma arwan, et asi ehk nii suur ei ole.

Ma woin teile ju midagi enne kuulutada, mo südame sõber Th. Dja on peigmees, tema pulmad

saamad wiimsel suiwiſte pühal olema ja mina olen pulma kutsutud, aga ma ei taha tema pulma ſugugi minna. —

See on aga ilus ſüdame ſõprus, naeris Ratta, tänini sõbrad, aga kus sõber juſt peaks olema, ſeal tõmbab ta ennast tagaſi.

Jah ma pean ennast tagaſi tõmbama! Mull on kõwa põhi ſelle tarbeks, ſeſt waatke, mina tahan ka ſell päewal pulmad pidada ja tema peab ſiis minu pulma tulema!

Ratta punaſtas, lõi aga ſüdame kõwaſ ja naeratas ja ütles: Siis olete peigmees ja tohin teile õnne ſoomida?

Seep ſee weel kõige ſuurem õnnetus minu juures on, mina pean ja tahan ſell ſamal päewal pulmi pidada, kui minu sõber ja weel temaga ehk ühes majas, aga minul puudub weel — minul puudub —

Oma aſtus parajalt üheſt ja iſa teiſeſt ukſeſt ſiſſe — Palun andeks armsad maja rahwas, et oma juttu teie armsa tütreaga weel kordan, ſeſt tema ſoomib et ma kõit teie kuuldes rääkima pean. Mina tahan, palun mitte pahaks panna, et oma elu lugu lobifen, mina tahan oma armsa sõbraga ühel päewal pulmad pidada, aga minul puudub mo armas — ärge mind ukſeſt wälja wiſake — mo armas Ratta, teie tüttar, keda ma juba ammu armastan ja kelle ſüdan ja kät ma ſiin pühalikult teie kuuldes palun. —

Ottu tõuſis üleſſe, wõttis armsaste Ratta käe piſku ja palus weel kord; armas Ratta kaſ, wõin teie peale loota, wõi wiſkate mind ukſeſt wälja, ſiin on tõſidus mitte nali!

Rüüja filmega waatas Katta kord oma wanemate otša, ja siis terawaste Ottu filmi, kui loeks ta wiimseid südame salajamaid mõtteid, pigistas siis kõwaste noore mehe kätt ja ütles tasase healega: „Kui mu wanematel ühtegi selle wastu ei ole, siis astun ma ennem selle mehe, kui kellegi muiega läbi elu. — Mis ütlete armsad wanemad sinna juurde? küsis Ottu.

Wana treial Joosep wõttis oma armsa naese käest kinni ja ütles: Mis peame nüüd tegema?

On meie lapse süda peri, siis ei ole meil sinna wastu ühtegi ütlemist, ütles ema pühalikult.

Mõlemad langesiwad wanemate ette põlwele peale, kes omad käed nende peade peale paniwad ja ütlesiwad: Issand jagagu oma õnnistust teie peale selle järele, kuidas meie eda teile südamest soowime!

Üles tõustes surus Ottu oma Kattat esimest korda wastu rindu, kas seal juures ka mokad üks teise külge puutusiwad, ei tea mina, sest Gestlane musutab wäga salajas, aga seda tean mina, et wanemad neile kätt andsiwad ja weel üks kord õnne soowisiwad.

Ottu aga astus õhu afna juurde, waatas wälja ja hüidis: Ole usin! Keeras tagasi ja ajas oma Katta kõrwas magusat juttu. Mõlemad wanad astusiwad teise tuppa ja wana treial ütles: Nüüd peame ometigi pudeli weini muretsema ja kooki ka. Aga juba helistadi jälle kella, ja kui üks lahti tehti, astus Ottu poe sell sisse, seadis suure kooigi laua peale ja neli pudelid weini — ja kadus jälle oma teed. Aga jälle kõlistadi ukse kella ja sisse astusiwad Th. Dja ja Truuta.

Nüüd ei olnud õnne soowimisel otša, klaasid

toodi kapist, joodi ja söödi kooki sinna kõrva ja mõlemad wanad nutsiwad rõõmu pärast. Kõik oli neile väga häkitselt juhtunud, kõik väga imelik. Ema aga kahetses, et nüüd armast tüdrikat pidada kaotama — — aga ta rõõmustas, et ta teda hea mehele kaotas. — Isa ei teadnud, mis ta õieti rääkima pidi. Veel mõne tunni eest oli ta tütre pärast südames sugu muretsenud, ja nüüd tuli pulma päew tahtmata majasse.

Th. Oja võttis oma Truuta käest kinni ja ütles: Siin on mu sõber ja siin sinu sõbrana, nendega peame pulmad ühes majas.

Jah nendega hea meelega ühes majas, vastas Truuta. —

Seitsmes lugu.

Mis inimesed külwawad, seda nemad ka lõikawad.

Enne suwiste pühi jalutatiwad kaks õnnelikku paari Tartu Doome mäel. Ihm oli ütlemata kena, õhk pehme ja meel igal ühel rõõmus. Ühe pingi peale istuti wiimaks jalgu puhkama ja seltskonnas juttu puhuma.

Minule on wiimaste kui ka esimeste peigmehe päewades imelikuid kirjasiid tundmata käest tulnud, ütles Th. Oja, kas teile kellegille ka seda õnne on olnud? wastake ilma kawaluseta, ehk saame wiimaks saatjale peale ja siis anname tuld, aga minule on nemad otse häbemata, kord ussi jalalikud, kord hundi hambalised. — Mina olen neid ka saanud, ütles Paul. — Mina ka, ütles Truuta, aga kahju, ma rebisin neid kohe puruks ja wiskasin tulesse.

Parem on asja enne läbi katfuda, kui kahetseda,

ütles Dja, minu kirjad laidavad enamast mo armast Truutat, teavad temast kes teab mis kõik kokku korutada. Kellest räägivad siis teie kirjad?

Minule tulejad laidavad jälle sind, armas Theodor, aga ma arvan juba, kust hallikast nemad tõusevad. —

Minu kirjad aga laidavad mind ennast, ütles Paul, mull on praegu üks kaasas.

Mull ka, ütles Dja, vaatame, kas ei ole ühe kää firi!

Kirjad uuriti läbi ja nähti neid ühe meistri töö olema, — aga kes on nende kirjutaja?

Kõik waatasivad neid teraselt. Seal naeratas Katta ja ütles: Mina tunnen neid kirjasid ja annan teile head nõu, kuidas sest waewast lahti saate!

Kuida? Kuida? nõudis iga üks. —

Saatke N. N. preilitelle head kofilased, siis olete kõigest waewast lahti. Nemad lootsiwad teie peale ja nüüd on nende lootus meie läbi tühja läinud, nüüd tulewad häda healed ja pahan-duse kaljud. —

Kas mõib aga julge olla, et sealt poolt kirjad tulewad?

Täieste julge, ütles Katta, mina tean seda väga selgeste. Ühel päeval tuli nende kõõgi Maie minu wastu ja ütles: Armas preilna, lugege ometiigi kuhu see firi läheb.

Mina lugesein peale kirja ja see oli Truutale, mina ütlesin temale hoopis mõera nime ja seal näitas tema weel teise kirja ja see oli teile saadetud ainus Th. aga ka siin ütlesin teenrile wale nime ja käsiksin neid posti kasti wistata, mis ka sündis, sest ise olin seal juures kui Maie seda tegi ja

mõtles et need kirjad hoopis Riiga lähemad. Ma lootsin asja põhja kätte saama ja nüüd on ta käes. —

Aga neile tahame armas Otu ühe ilusa mängu mängida, kuule, minu nõu on see: „Paneme kaks wana soldatid hea riidesse ja saadame neid maksu eest sinna kotsja! aga anname kohe kirjad ühes, et neid sisse lastakse! See on hea nõu, ja homme päew saadame neid ära, ütles Otu! Seda ka tehti! Teine päew marssiswad kaks kesk-ealist meest ilusas riides, kirjad käes kadeduse maja poole. Mõlemad ühel ajal. Kirjad loeti läbi, neid paluti peenes Saksa keeles, sisse astuda, aga waesed mehed ei mõistnud sest ühtegi, waid palusiwad Eesti keeles pool Bene keelega segatud, pruudi armu!

Kasima majast, kasima majast! Kõndas ema. Politsei, politsei!

Teil ei ole politseiga ühtigi tegemist, ütles üks soldat. Teie olete meid abikaasaks soowinud ja meie oleme walmis teie tahtmist täitma, muidugi peate meid lahkestest vastu wõtma. —

Risa ja Kära oli enam kui waja, kummi wiimaks ometigi kofilased majast ära läksiwad, aga kaks wana neiut kirja pörandale wiskasiwad, keda nemad tõeste Th. Djale ja tema armsamale oliwad kirjutanud, aga ilma Adressita ehk ümbruseta.

Nüüd esite tuli meel neile pähe ja häbige nägi Riisa, et tema sala töö teadawalle oli tulnud, ning kirja kirjutus jäi sest päewast maha. —

Soldatid aga naersiwad oma kotsja loo üle igal pool ja asi lagunes laiali, ning kadeduse maja inimesed ei julgenud enam kuhugile enmast näidata.

Kõige enam aga naersiwad selle üle kaupmees Th. Dja ja Otto Laul. Nende tulewased abikaasad aga rõõmustasiwad otjata, et nende tulewased me-

hed kindlad sala keelede vastu olnud, ja ka Th. Dja, et tema Truuta niisugusid kirjasiid tähele ei pannud. —

Mõlemad kaupmehed aga pidasivad veel kord nõu kokku, et omi pulmi ühes koos palgatud saalis pidada. Neile tuli ka selle läbi pidu odavam. Suure saali hind oli õhtu pealt 20 rubla. Söögi ja joogi muretseivad kodust ja pulma päeval wõis iga üks lahkes ruumis oma tahtmise järele tantsida ja jalutada, oma maja pörandad jäiwad ka kulutama, aga emadelle oli asi hoopis vastu meelt, nemad oleks kõige paremast seda näinud, et pulmad omas majas oleks sündinud. Aga linna paikus tehaſe linna asju ja Amerika maal lasewad mõni kord inimesed ennast õhus laulatada ja peawad pulma pidusid roheline muru peal.

Meie paaride pulma päew seisis ukse ees, ilm oli kena ja soe. Ühesuguses walges riidis mirti frantsidega ehitud, astusivad sõbranad oma peigmees- tega altari ette, kus neid armsa kõne järele õpetaja Sumala sõnaga ühendas. Õhtu peeti tõeste ilus pulma pidu. Weitsed kõned, naljatused, lusti mängud, tants lühendas nõnda aega, et keegi tähele ei pannud, kui hommiku koit ja ämarik taewa serwas üks teise kaenlas ennast kaisutasivad.

Enne õhtu sööki istusivad mõlemad noored paarid ühe ümarguse laua ümber ja aeasivad juttu.

Meie oleme kaupmehed, ütles Th. Dja, ja pealegi veel Gesti kaupmehed, meie seltskonda on Tartus oma jagu, aga nemad häbenewad oma isa ja ema rahwust, poewad teiste rahwade kilda ja hõlma alla, pursšiwad mõned sugu nende keelt ja arwawad, et neid ka Saksaſs ehk Wenelaſeks peetaſe, aga mõlemad rahwad naerawad neid waesid. Meie

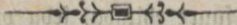
Dja. — Ka teil ei ole ühtegi head loota, kui teie oma rahwa kasuks tööle hakkate, ütles Ratta, meie soom oleks, et teie meie pärast veel waguji elaks, meil on Truutaga karta, ehk küll ka meie sees isamaa armastus põleb, aga naesemeestel on wõitlemise wäli ikka kahjulik, nende naesed on nende jala kamitsjad; kes wõitlemise wäljale astub, peaks ilma naeseta jääma. —

Naesed peawad meeste toed igal pool olema, neile abiks ja nõuks ka wõitlemises olema ja seda loodame meie ka oma armsatelt. Igas asjus ühendus ja kõige enam abi elus, see on elurada tugi, ütles Dja. —

Wõidelge siis niipalju kui wõite, aga wõidelge head wõitlemist et auukrooni kätte saate, aga ärge peaga wastu seina jookste, et nina weriseks ja pead purustate, ütles Truuta ja meie tahame teid igal pool oma jagu aidata, eks ole tösi sõbrana.

Seda loodan ka mina täita, ütles Ratta.

Wõlemad noored mehed wõtswad oma armukesed kae alla, iga üks kaisutas omada ja rõõmulik pulma pidu wältas edasi. — Kella wiis tehti lõpetust ja igaüks tõttas tänades oma maja poole. — Kas Dja oma tõutust täide saadab, saab tulewik kuulutama, nõnda sama ka kõige teiste juures, aga wäga oleks soowida, et meie Gesti kaupmehed linnades ennasti ühendaks ja oma wahel Gesti kaupmeeste seltskondasid asutaks, kus nemad üks teisega nõu pidada wõiwad, kuidas kõige paremast ja suurema ühendusega seda tööd ja tallitust ette wõiks wõtta, õpetliku kõnedega üks-teist toetada, nõu ja jõuga üks teisele abiks olla, see tooks palju kasu. Kauplemine, on rahwa elu korra pea were soon, kus maal tema ja põllu pidamise töö õitseb, seisawad ka muud seisused kindla jala peal. „Kaswagu, kosugu õitsegu ja kantku head wilja Gesti kauplemine!“

7

Hind 20 kop.
